

TAMPEREEN YLIOPISTO

Päivi Ruohoniemi

**SÄHKÖISET YLIOPPILASKIRJOITUKSET TULEVAT –
ONKO VANKILA VALMIS?**

Sähköisten yo-kirjoitusten haasteet suomalaisissa suljetuissa vankiloissa

Mediakulttuurin pro gradu –tutkielma

Maaliskuu 2016

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

RUOHONIEMI, PÄIVI: Sähköiset ylioppilaskirjoitukset tulevat – Onko vankila valmis? Sähköisten yo-kirjoitusten haasteet suomalaisissa suljetuissa vankiloissa.

Pro gradu -tutkielma, 53 s. + 2 liites.

Mediakulttuuri

Maaliskuu 2016

TIIVISTELMÄ

Sähköiseen ylioppilastutkintoon siirrytään vaiheittain lukion uuden opetussuunnitelman myötä syksystä 2016 alkaen. Yo-kokeet suoritetaan sähköisesti myös suljetuissa vankiloissa, vaikka vankien on lähes mahdotonta aktiivisesti ja omaehtoisesti harjoitella tietotekniikan käyttöä osana opiskeluaan.

Tämän työn tarkoituksena on selvittää ja esitellä, millaisia haasteita liittyy sähköisten ylioppilaskirjoitusten suorittamiseen ja niihin valmistautumiseen suljetuissa vankiloissa. Selvitettävänä on myös, olisiko sähköisen ylioppilaskokeen suorittajia tarpeen kohdella suljetun vankilan olosuhteissa eri tavoin kuin siviilissä.

Tutkimusaineisto koostuu vankilaopetuksen ammattilaisille tehdyistä puolistrukturoiduista lomakehaastatteluista, teemahaastatteluista sekä tekijän omista vankilaopetustyössä keräämistä havainnoista. Haastateltavat edustavat Rikosseuraamuslaitosta sekä yhteensä yhdeksää vankilaa eri puolilta Suomea. Lisäksi aineistona on käytetty vankilaopetusalan seminaari- ja koulutuspäivien antia sekä uusimpia vankilaopetusta käsitteleviä raportteja, selvityksiä ja muuta kirjallista aineistoa. Tutkimusaineisto kerättiin marraskuun 2015 ja helmikuun 2016 välisenä aikana.

Tutkimuksen mukaan suurimman haasteen muodostaa suljettujen vankiloiden käytäntöjen muuttaminen sellaisiksi, että vankilaopiskelijoilla on mahdollisuus omatoimisesti käyttää tietokoneita ja nettiä sekä erilaisia digitaalisia oppimateriaaleja. Myös atk-koulutusta sekä vangeille että henkilökunnalle tarvitaan. Vankilaopiskelijoiden harjoittelumahdollisuudet sähköisiin yo-kokeisiin eivät ole tasavertaisia siviiliopiskelijoiden kanssa. Tästä huolimatta vankilaolosuhteet eivät oikeuta esimerkiksi erilliseen lupaan tuottaa vastauksia yo-kokeissa käsin kirjoittamalla. Lisäajan hakeminen yo-kokeen suorittamiseen on yksi mahdollisuus tasoittaa harjoittelun puutteesta johtuvaa työskentelyn hitautta.

Jatkotutkimuksella voisi olla mielenkiintoista tarkastella samoja kysymyksiä suljetuissa vankiloissa esimerkiksi vuonna 2019, kun koko yo-tutkinto suoritetaan sähköisesti.

Avainsanat: sähköinen ylioppilaskoe, vankilaopetus, vankila, ylioppilaskirjoitukset.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Taustaa aiheelle, työn tarkoitus ja tutkimuskysymykset	1
1.2	Lähdemateriaalista ja aiemmasta tutkimuksesta.....	3
1.3	Käsitteiden määrittelyä.....	5
2	VANKILAOPETUS SUOMESSA	7
2.1	Vankilaopetuksen historiaa	8
2.2	Vankilakoulut ja opetus suljetuissa vankiloissa 2000-luvulla.....	10
2.2.1	Perusopetus.....	11
2.2.2	Ammattiopetus ja oppisopimuskoulutus	12
2.2.3	Lukio-opetus ja ylioppilastutkinto	13
2.2.4	Muu koulutus ja opiskelu.....	15
3	SÄHKÖINEN YLIOPPILASTUTKINTO.....	16
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	18
4.1	Aineiston valinta ja rajaus	18
4.2	Aineiston keruu ja analyysi.....	20
4.3	Luotettavuudesta	22
5	SÄHKÖINEN ASIOINTI TULEE VANKILOIHINKIN.....	24
5.1	Normaalisuusperiaate	25
5.2	Normaalisuusperiaate ja sähköinen asiointi suljetuissa vankiloissa.....	25
5.3	Sähköinen opiskelu suljetuissa vankiloissa.....	27
6	SÄHKÖINEN YLIOPPILASTUTKINTO SULJETUISSA VANKILOISSA	29
6.1	Vankiloiden valmiudet sähköisen opiskelun ja ylioppilastutkinnon järjestämiseen	29
6.2	Laitteiston sijoittelu vankiloiden tiloissa.....	31
6.3	Vankien valmiudet tietokoneavusteiseen opiskeluun ja sähköisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen	33
6.4	Tietotekniikan käytön harjoittelumahdollisuudet suljetuissa vankiloissa..	35
6.5	Sähköisen ylioppilaskokeen käytännön harjoitukset	36
6.6	Tasa-arvoisuuden toteutuminen.....	37
6.7	Muita esiin nousseita teemoja.....	39
7	YHTEENVETOA JA HUOMIOITA	42
	LÄHTEET	48
	LIITE 1.	54

1 JOHDANTO

Mediakulttuuri muodostuu useista eri osa-alueista. Niistä perinteisin ja tunnetuin on painettu media, jonka ohelle ovat nousseet sähköiset ja digitaaliset median tuotantotavat. Samalla myös tavat vastaanottaa ja kuluttaa mediakulttuuria ovat monipuolistuneet. Tiedonvälityksestä on tullut vain yksi osa mediakulttuurin kenttää, eikä informaation ja viihteen välinen raja enää ole yksiselitteinen. Mediakulttuurin näkökulmasta voi nykyään hyvinkin laaja-alaisesti tarkastella yhteiskunnallisia ajankohtaisia ilmiöitä. (Herkman 2001, 9, 218.)

Mediakulttuurin merkitys myös opiskelussa kasvaa jatkuvasti. Monipuolinen mediakulttuurin hyödyntäminen ja medialukutaito ovat merkittävässä osassa uudessa lukion opetussuunnitelmassa, joka otetaan käyttöön syksystä 2016 alkaen. Opiskelijoilta edellytetään lähes kaikissa oppiaineissa sähköisen median ja digitaalisten ympäristöjen käyttötaitoa sekä kriittistä, valikoivaa ja valveutunutta suhtautumista medioiden sisältöihin. Medialukutaito on asetettu tärkeäksi tavoitteeksi, koska se vaikuttaa yksilön kykyyn ottaa osaa yhteiskuntaan ja kulttuuriin. (Herkman 2007, 56; Uusitalo 2010, 71–72. Kts. myös Opetushallitus 2015a.)

Lukion uusi opetussuunnitelma tuo mukanaan sähköiset ylioppilaskirjoitukset uudelleenlaiseksi osaksi mediakulttuurin kenttää. Samalla herää kysymys sähköisen opiskelun tasa-arvoisuudesta. Onko kaikilla yhtäläinen mahdollisuus menestyä opinnoissaan vai lisääntykö polarisoituminen lukio-opiskelijoiden keskuudessa? (Kts. esim. Herkman 2001, 70–73.)

1.1 Taustaa aiheelle, työn tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Työskentelen äidinkielen ja kirjallisuuden opettajana Riihimäen aikuislukiossa. Työhöni kuuluu äidinkielen ja kirjallisuuden lukiokurssien opettamista myös Riihimäen vankilassa. Ryhmäopetuksen lisäksi laadin opiskelumateriaaleja ns. selliopiskelijoille, jotka eivät syystä tai toisesta osallistu ryhmäopetukseen.

Olen koulutukseltani ja pitkäaikaiselta aiemmalta työkokemukseltani myös erityisopettaja, ja kokemukseni perusteella vankilaopetusta onkin usein tarkoituksenmukaista lähestyä erityisopetuksen näkökulmasta. Erityisopettajan ammatti-identiteetti antoi myös sysäyksen tämän opinnäytetyön aiheelle ja tarpeelle selvittää, miten suljetuissa vankiloissa ollaan valmiita vastaamaan sähköisten ylioppilaskirjoitusten asettamiin haasteisiin.

Vankiloissa lukion opintoja suoritetaan aikuislukioiden opetussuunnitelmien mukaan, eli sisällöt ovat samat kuin siviilissä aikuislukiota suorittavilla opiskelijoilla. Myös ylioppilaskirjoitukset ovat samat ja ne toteutetaan samoin järjestelyin ja samoina koepäivinä kuin kaikissa muissakin Suomen lukioissa. Perinteisesti ylioppilaskirjoituksiin on valmistauduttu lukio-opetuksessa erilaisia harjoitustehtäviä tehden, ja opiskelijoiden vastuulle on jäänyt opiskelumateriaalin lukeminen ja kertaaminen, ajankohtaisen median (tv, radio, sanomalehdet, muu julkinen keskustelu esim. internetissä) seuraaminen sekä eri aineiden yo-koetehtäviin vastaamisen harjoittelu omatoimisesti.

Syksystä 2016 alkaen ylioppilaskirjoituksiin valmistautuminen ja itse kirjoitusten suorittaminen tulevat kuitenkin muuttumaan; suljetuissa vankiloissa opiskelevien näkökulmasta radikaalisti. Sähköisesti suoritettavaan ylioppilaskokeeseen valmistautuminen itsenäisesti kun on suljetussa vankilassa toistaiseksi melko haastavaa, ellei jopa mahdotonta.

Tämän pro gradu -työn tarkoitus on selvittää ja esitellä sähköiseen ylioppilastutkintoon valmistautumisen ja kokeen suorittamisen haasteita ja ongelmakohtia suljetuissa vankiloissa lukiota suorittavia opiskelijoita ajatellen. Varsinaisia pääkysymyksiä on kaksi:

1. Millaisia haasteita sähköisen ylioppilastutkinnon suorittaminen ja siihen valmistautuminen vankilaolosuhteissa asettavat?
2. Olisiko sähköisen ylioppilaskokeen suorittajia tarpeen kohdella suljetun vankilan olosuhteissa eri tavoin kuin siviilissä?

Näihin pääkysymyksiin esitän myös keräämäni aineiston ja muun taustamateriaalin perusteella ratkaisuehdotuksia ja erilaisia toimintamalleja. Osaltaan kysymysten asettamiseen ja ratkaisuehdotuksiin vaikuttavat myös omat kokemukseni vankilaopetustyöstä sekä erityisopetuksellinen näkökulma aiheeseen.

Sähköiset ylioppilaskirjoitukset tekevät vasta vähitellen tuloaan suomalaiseen lukiojärjestelmään. Tasa-arvoinen osallistuminen ja menestyminen sekä ylioppilaskokeissa tarvittavien ohjelmistojen käytön harjoittelu on huolestuttanut muitakin erityisryhmien kanssa työskenteleviä. Esimerkiksi tutkija Pasi Päivinen (2015, 17) on ottanut kantaa näkövammaisten opiskelijoiden vaikeuteen sähköisten kuva-aineistojen käyttämisessä yo-kirjoitusten materiaaleina.

Samalla tavoin on herätetty keskustelua pienen erityisryhmän eli suljettujen vankiloiden vankien mahdollisuuksista harjoitella tai opiskella käyttämään sähköisiä kirjoitus- ja tiedonhakumenetelmiä itsenäisesti, kouluajan ulkopuolella. Näitä ongelmia ja haasteita vankilaopetuksen toimijat ovat ratkoneet mm. Vankilaopetuspäivillä Tampereella 7.–8.10.2015 sekä Rikosseuraamuslaitoksen Vantaalla 10.2.2016 järjestämässä koulutuksessa, joka koski sähköisten ylioppilaskirjoitusten järjestämistä suljetuissa vankiloissa. Osallistuin molempiin tilaisuuksiin ja käytän niiden antia myös tämän työn lähdeaineistona.

1.2 Lähdemateriaalista ja aiemmasta tutkimuksesta

Suoraan työni aiheeseen liittyvää tutkimusta ei ole vielä tehty, sillä sähköiset ylioppilaskirjoitukset ovat vasta vaiheittain alkamassa lukioissa syksystä 2016 alkaen (Digabi 2016a). Lukio-opiskelua ja ylioppilastutkinnon suorittamista vankilaolosuhteissa sivutaan monissa erilaisissa tutkimuksissa, selvityksissä ja opinnäytetöissä, jotka tarkastelevat vankeusrangaistusta tai vankeja eri näkökulmista. Esimerkkinä näistä on tämänkin työn lähdeaineistoon kuuluva Kosken ja Miettisen (2007) Rikosseuraamusvirastolle tekemä *Vangit koulutuksessa* -selvitys, jossa kartoitetaan vankien osallistumista, oppimisvalmiuksia ja -strategioita sekä opetuksen laatua. Tarkemmin pelkätään suljettujen vankiloiden vankien lukio-opiskeluun ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen perehtynyttä tutkimusta ei Suomessa ole tehty.

Tämän pro gradu -työn lähdeaineistoksi olen pyrkinyt valitsemaan mahdollisimman uusia vankilaopiskelua käsitteleviä materiaaleja, kuten Rikosseuraamusviraston (2008) *Vankilaopetuksen strategia vuosille 2008–2012* -raportin, Opetushallituksen (2012) selvityksen *Vankilaopetus Suomessa 2011*, Oulun aikuislukion ja Rikosseuraamuslaitoksen (Halla-aho ym. 2015) *Suljettujen vankiloiden Moodle-pilotointi 2013–2015* -raportin ja Oikeusministeriön Kriminaalipoliittisen osaston *Arviomuistio vankilaopetuksen kehittämistarpeista* -muistion tammikuulta 2016. Myös lähteenä käyttämäni lainsäädäntö ja opetussuunnitelmat ovat uusia ja vasta tarkistettuja; juuri nämä uudistetut lainkohdat ja opetussuunnitelmat ovat osaltaan innoittaneet aiheen selvittämiseen.

Vanhempaan kirjalliseen aineistoon olen turvautunut lähinnä vankilaopetuksen historiallisia vaiheita kartoittaessani.

Tuoreinta ja ajantasaisinta tietoa ylioppilastutkinnon sähköistämisestä ja siihen liittyvistä käytännöistä, harjoituksista, laitteisto- ja ohjelmistovaatimuksista, päivityksistä ynnä muista on aiheen luonteenkin takia saatavilla parhaiten internetissä. Tämän vuoksi työni lähdeviitteistä monet vievät Ylioppilastutkintolautakunnan ja sähköiseen ylioppilastutkintoon liittyvien YTL:n alaisten tahojen (Digabi ja Abitti) nettisivuille. Olen käyttänyt lähteenä myös laajaa joukkoa vankiloihin ja vankilaopetukseen liittyvää materiaalia, kuten esitteitä, raportteja ja muita julkaisuja, jotka ovat painettuina saatavissa esimerkiksi vankiloissa. Ne ovat helppoiten luettavissa sähköisessä muodossa lähdeluettelon linkkien kautta.

Mikäli jonkin lähdemateriaalin kirjoittajatietoja ei ole saatavissa, viitataan siihen julkaisijatahon nimellä. Niin ikään internet-lähteisiin viitataan nettisivujen julkaisijan mukaan, ja sivujen otsikot, viittauspäivämäärät ja tarkat url-osoitteet löytyvät työn lähdeluettelosta.

1.3 Käsitteiden määrittelyä

Vankilaympäristöstä, sähköisistä ylioppilaskirjoituksista ja näitä molempia koskevista julkisista instansseista puhuttaessa käytetään käsitteitä ja lyhenteitä, joita lienee syytä avata ja selventää. Selitetyt käsitteet on kursivoitu löytämisen helpottamiseksi.

Tässä työssä käsittelen lukio-opiskelua ja ylioppilaskirjoitusten suorittamista suljetuissa vankiloissa. *Suljettu vankila* on nimensä mukaisesti laitos, josta vangilla ei periaatteessa ole mahdollisuutta osallistua säännölliseen opiskelu- tai työtoimintaan tai muuhun vastaavaan vankilan ulkopuolella, erotuksena *avovankiloihin*, joista vangit saavat luvan käydä esim. töissä ja opiskelemassa siviiliympäristössä. Suljetut vankilatkin voivat myöntää poistumislupia esimerkiksi oppilaitosten pääsykokeisiin osallistumiseksi. (Myhrberg 2002, 65–66; Valtioneuvoston asetus vankeudesta 30.4.2015/548, luku 8; Vankeuslaki 23.9.2005/767, luvut 4, 6 ja 14.)

Suljetuissa vankiloissa on vankilasta riippuen tarjolla ryhmämuotoista lähiopetusta tai etäopetusta esimerkiksi videoyhteyden välityksellä. *Selliopiskelijat* eivät saa tai eivät itse halua osallistua ryhmäopetukseen. He opiskelevat pelkkien kirjallisten materiaalien ja opettajien laatimien tehtävien pohjalta itsenäisesti omissa selleissään. (Hallaho ym. 2015, 3. Kts. myös: Rikosseuraamuslaitos 2014b, 5. §; Rikosseuraamuslaitos 2015c, 5. §; Rikosseuraamuslaitos 2016.)

Rikosseuraamuslaitos (RISE) on vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoviranomainen, joka muodostettiin vuonna 2009 Rikosseuraamusvirastosta ja sen ohjauksessa toimivista Kriminaalihuoltolaitoksesta ja Vankeinhoitolaitoksesta. RISE:n toimenkuvaan kuuluu huolehtia siitä, että rangaistuksen täytäntöönpano on lainmukainen ja mm. noudattaa normaalisuuseriaa. *Normaalisuusperiaate* tarkoittaa, että rangaistuksesta ei saisi koitua itse rangaistuksen lisäksi muita rajoitteita tuomitun elämään. Rikosseuraamuslaitoksen työntekijät pyrkivät varmistamaan normaalisuuseriaa toteutumista esimerkiksi järjestelemällä vankiloiden opiskelumahdollisuuksia. (Hallituksen esitys eduskunnalle 92/2009; Hartoneva 2002, 68; Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 5–6; Opetushallitus 2012, 7.)

Suljettujen vankiloiden sähköiseen asiointiin ja verkko-opiskeluun liittyen Rikosseuraamuslaitoksessa on jo toteutettu tai meneillään useampia kehityshankkeita ja projekteja. Tämän työn aiheeseen liittyen esittelen luvussa 5.3 tarkemmin pilottiprojektia, jossa *Moodle-oppimisalustaa* kokeiltiin muutamissa suljetuissa vankiloissa. Tästä suljetussa verkossa toimivasta oppimisympäristöstä käytetään myös nimityksiä *vankilaMoodle* tai *vMoodle*. Tärkeää on tuoda esiin ero nettiä hyödyntäviin oppimisalustoihin; vankilaMoodlen kautta ei ole mahdollista päästä käyttämään vapaasti internetin tarjontaa, joten se soveltuu myös suljettuihin vankiloihin. (Halla-aho ym. 2015, 3,7.)

Tutkimuskysymykseni kohdentuu erityisesti *sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin*. Ylioppilaskirjoitukset muuttuvat sähköisesti suoritettaviksi asteittain niin, että ensimmäisessä vaiheessa syksyllä 2016 suoritetaan sähköisesti filosofian, maantieteen ja saksan kokeet. Kaikki ylioppilastutkintoon kuuluvat aineet suoritetaan sähköisesti vuoden 2019 kevään yo-kirjoituksissa. Sähköisessä ylioppilaskokeessa jokainen kokelas käyttää omaa kannettavaa tietokonettaan (joko henkilökohtaista tai oppilaitoksen järjestämää), ja tarvittavat ohjelmat ovat digitaalisessa muodossa jokaisen kokelaan saamalla muistitikulla. Koetehtävät sekä niihin liittyvät oheismateriaalit saadaan koetilannetta varten rakennetun verkon kautta. Koevastaukset kirjoitetaan tekstinkäsittelyohjelmaan ja tallennetaan sähköisesti Digabi-järjestelmään. (Digabi 2016a; Digabi 2016c; Ylioppilastutkintolautakunta 2016.)

Ylioppilastutkintolautakunnan (YTL) alaisuuteen on vuonna 2013 perustettu *Digabi-projekti*, joka vastaa sähköisen ylioppilaskokeen valmistelusta (Digabi 2016a). Projektin vastuuhenkilöitä on mukana myös Rikosseuraamuslaitoksen järjestämissä seminaareissa ja keskustelutilaisuuksissa, joissa pohditaan sähköisten yo-kirjoitusten toteuttamista vankilaolosuhteissa.

Abitti on järjestelmä, jonka kautta sähköiset ylioppilaskirjoitukset toteutetaan. Abitti-järjestelmän avulla voi myös toteuttaa tavallisia kurssikokeita tai muita harjoituskokeita, jotta opiskelijat oppivat käyttämään järjestelmää jo ennen sähköisiä ylioppilaskokeita. (Abitti, 2016.)

2 VANKILAOPETUS SUOMESSA

Suomessa on 26 vankilaa. Näistä 10 on avovankiloita, 9 suljettuja vankiloita ja lopuissa on sekä suljettuja että avo-osastoja. Avovankiloista vangit voivat saada luvan käydä siviilissä esimerkiksi työharjoittelussa tai opiskelemassa ennalta sovitun suunnitelman mukaisesti ja valvottuna. Suljetuista vankiloista ei periaatteessa myönnetä lupaa käydä säännöllisesti vankilan ulkopuolella opiskelujen tai muun vastaavan takia. Anomuksen perusteella mahdollisuus osallistua vaikkapa pääsykokeisiin voidaan kuitenkin joissakin tapauksissa myöntää. (Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 9; Rikosseuraamuslaitos. 2013; Rikosseuraamuslaitos 2014a, 17, 19, 22; Valtioneuvoston asetus vankeudesta 30.4.2015/548, luku 8; Vankeuslaki 23.9.2005/767, luku 14.)

Vankiloiden tehtävä on toimia rangaistuksen suorituspaikkana, mutta myös tarjota vangeille sellaista toimintaa, joka tukee heidän selviämistään siviilissä rangaistusajan päätyttyä. Suljetuissakin vankiloissa vangeilla on mahdollisuus osallistua työtoimintaan, josta he saavat pientä palkkaa. Vangeille on myös tarjolla erilaisia elämänhallintaa parantavia ja siviilielämään kuntouttavia kursseja. Peruskoulun, ammattiopintojen ja lukion suorittaminen on mahdollista joko kontaktiopetuksena vankiloiden omissa kouluissa tai itsenäisesti etäopintoina. Samoin ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opintoja voi suorittaa etäopiskeluna. (Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 5; Rikosseuraamuslaitos 2015b; Rikosseuraamuslaitos 2016; Vankeuslaki 23.9.2005/767, luku 8.)

Lukion opetussuunnitelmauudistuksen ja sähköisten ylioppilaskirjoitusten mukanaan tuomien muutosten erityisyyttä ja laajuutta on ehkä helpompi ymmärtää, kun tietää päälinjoja vankilaopetuksen menneisyydestä, kehityksestä ja viime vuosien tilanteesta. Siksi olen koonnut tähän lukuun katsauksen historiaan ja nykytilanteeseen. Vankilaopetuksen ja vankilakoulujen historiasta kerron tarkemmin luvussa 2.1. Luvussa 2.2 esittelen nykypäivän opiskelua ja koulunkäyntiä erityisesti suljetuissa vankiloissa, koska avovankiloista vangit pääsääntöisesti osallistuvat tavallisten oppilaitosten opetukseen siviilissä. 2000-luvun tilanteesta vankiloiden perusopetuksessa kerron luvussa 2.2.1, ammattiopetuksesta ja oppisopimuskoulutuksesta luvussa 2.2.2. Luvussa

2.2.3 esittelen lukio-opiskelua ja ylioppilaskirjoitusten toteuttamista suljetuissa vankiloissa ja luvussa 2.2.4 vielä lyhyesti muuta opiskelua suljetuissa vankiloissa.

2.1 Vankilaopetuksen historiaa

Vuonna 1634 annettujen ensimmäisten vankiloita koskevien määräysten mukaisesti perustettiin Ruotsi-Suomen jokaiseen läänin lääninvankila. Vuoden 1642 määräyksissä tarkennettiin vankeusrangaistukseen kuuluvaksi 15 tuntia työtä päivittäin. 1778 valistusaatteen inhimillistävän vaikutuksen myötä ohjeistettiin jo mm. vankien majoituksesta, ravinnosta ja sairaanhoidosta. 1800-luvun alkuvuosikymmeninä vankiloiden omissa ohjesäännöissä mainittiin myös alkeisopetuksen antamisesta. (Arponen ym. 1988, 8–10; Kallinen 1982, 2–3, 25–27.)

1860-luvulla senaatti määräsi maan vankiloihin tarkastuskierroksen. Kävi ilmi, että muiden seikkojen ohella opetus oli heikolla tolalla, vaikka siitä oli vankiloiden omissa ohjesäännöissä määrätty. Turussa ohjesääntö edellytti uskonnollisia ja siveellisiä saarnaajan pitämiä selitystilaisuuksia, mutta niitä ei ollut. Muurari ja vanhemmat vangit huolehtivat ammatinopetuksesta. Tilanne oli yhtä huono Kuopiossa. Mikkelissä ja Lappeenrannassa vangit saivat jonkin verran lukutaidon opetusta. Olosuhteet eivät siis vastanneet tavoitteita – toisaalta myös muualla yhteiskunnassa tavallisen kansan opetus vasta haki muotoaan. Tarkastuksen perusteella vuoden 1866 vankeusrangaistuksen toimeenpanoasetukseen kirjattiin määräys vangeille annettavasta pakollisesta uskonto- ja alkeisopetuksesta, ja samalla perustettiin komiteoita suunnittelemaan mm. hallintoa, työtoimintaa ja opetusta. (Arponen ym. 1988, 8–10; Kallinen 1982, 2–3, 25–30, 61.)

Opetustoiminta otettiin huomioon myös vankilarakennuksia uudistettaessa. Vuoden 1872 valtiopäivillä myönnettiin 200 000 markkaa vuosittain käytettäväksi viiden vuoden ajan vankilarakennusten, työhuoneiden ja opetustilojen rakentamiseen. (Kallinen 1982, 35.)

Vangeille annettavan opetuksen laajuudesta käytiin keskustelua vuoden 1885 komiteamietinnön valmistuttua. Kun vuoden 1866 asetus oli määrännyt vangeille opetet-

tavaksi alkeistietoja, haluttiin nyt uudistuksen myötä antaa mahdollisuus kansakoulun suorittamiseen tai enempäänkin. Kansakouluopetusta annettaisiin kuusi tuntia viikossa. Myös mielipiteet opetuksen järjestämistavoista vaihtelivat: toisissa vankiloissa opetusta annettiin yksityisesti selleissä, toisissa suosittiin pieniä opetusryhmiä. Käytännössä opetuksen järjestely määräysten mukaiseksi oli haastavaa useastakin syystä: rahoitusta oli niukasti opettajien palkkaamiseen, tiloja ei ollut riittävästi ja rangaistusaikojen lyhyden vuoksi vangit eivät ehtineet suorittaa laajoja opintoja loppuun. (Kallinen 1982, 62–64.)

Vuonna 1889 annettiin uusi rikoslaki ja asetus rangaistuksen täytäntöönpanosta. Asetuksessa korostettiin siisteyden, siveyden ja työn tekemisen merkitystä. Vankien oli mahdollisuuksien mukaan opittava rangaistusaikanaan jokin ammatti, jota vapaututtuaan voisivat harjoittaa elääkseen. Opettaja luettiin vankilan virkamiehistöön, ja samalla myös johtokunnan jäseneksi. Opettajiksi vankiloihin pyrittiin saamaan korkeasti koulutettuja, kansakoulunopettajaseminaarin tai kansakoulunopettajan tutkinnon suorittaneita ja opettajakokemusta omaavia henkilöitä. Heille olisi myös maksettava kunnollista palkkaa. (Arponen ym. 1988, 11–12; Kallinen 1982, 48, 50, 61–62; Matinpuro 1981, 8.)

Vankien opetukseen haluttiin kuitenkin pian muutoksia, ja vuonna 1903 asetettiin koulukomitea pohtimaan asiaa. Kansakoulun oppimäärän tavoitteesta haluttiin luopua ja kansalaisopistotyypistä itseopiskelua lisätä. Uusi opetussuunnitelma saatiin 1913, ja tavoitteet olivat jälleen melko korkeat. Opetusta ohjattiin luennoinnin ja harjoitusten teettämisen suuntaan, ja eri oppiaineiden opetukseen annettiin yksityiskohdaisia ohjeita ja tavoitteita. (Kallinen 1982, 114–115.)

Vuoden 1925 asetuksessa mainittiin erikseen opiskelumahdollisuuden antaminen vangeille koulu- ja ammattiaineissa sekä mm. opettavaisten ja kasvattavien esitelmien kuuntelu. Nämä toiminnot oli suoritettava vapaa-aikoina eli vankityöpäivän jälkeen. (Arponen ym. 1988, 12; Matinpuro 1981, 16–17.)

Vankeinhoitolaitosasetuksessa vuonna 1950 vapausrangaistuksen sisällöksi asetettiin kasvatus ja hoito. Keinoina ahkeran työn teon lisäksi olivat kansakoulu- ja uskon- tokasvatuspakko. Vankeja alettiin tuon asetuksen myötä käsitellä enemmän yksilöi-

nä. Jokaiselle vangille laadittiin henkilökohtainen suunnitelma rangaistusaikaa varten. Suunnitelmaan merkittiin muiden seikkojen ohella vangille järjestettävä opetus. Vuonna 1955 lainsäädäntöä uudistettiin vielä niin, että koulutukselle annettiin huomattavasti enemmän painoarvoa. Vaikka työhön osallistuminen nähtiin edelleen rangaistusajan tärkeimpänä velvollisuutena, liitettiin työtoimintaan myös ammattiopetukseen osallistuminen tavoitteena edistää sijoittumista työelämään ja jatkokoulutukseen siviilissä. Esimerkiksi Riihimäen vankilassa tilanne oli hyvä; sinne perustettiin jo vuonna 1948 oma ammattikoulu, jota rahoitti (ja rahoittaa edelleen) entisen vangin perustama Riihimäen konepajakoulun säätiö. (Arponen ym. 1988, 14–15, 48–49; Matinpuro 1981, 49; Rikosseuraamuslaitos 2009; Takala 1998, 42, 96–97.)

Ammattikoulutuksen ja kansakoulun tai perusopetuksen oppimäärien lisäksi alettiin myös puhua muusta koulutuksesta, kuten lukio-opinnoista. Koulutuksen arvostus siis nousi vähitellen, ja koulutus alettiin rinnastaa vankiloissa työnteon veroiseksi. 1950-luvulta lähtien kaikissa rangaistuksen täytäntöönpanoasetusten uudistuksissa koulutuksen asema on otettu huomioon ja sitä on korostettu. (Arponen ym. 1988, 48–49; Matinpuro 1981, 60–64.)

Vuonna 1975 rangaistusten täytäntöönpanoa koskevan uudistuksen myötä vankien oikeudet ja asema paranivat. Myös perus- ja ammattikoulutusta laajennettiin ja monipuolistettiin. Vaikka työnteke katsottiin edelleen päätoiminnaksi, saatettiin vanki jopa vapauttaa työvelvoitteesta opiskelujen vuoksi. Esimerkiksi Oulun aikuislukio alkoi tarjota lukio-opintoja vankilassa vuonna 1978. Vuonna 1988 mainitaan vankiloiden opetusryhmissä olleen kirjoilla perusopetuksessa enimmillään 81 ja lukio-opetuksessa noin 25 vankia. Vuonna 2010 perusopetuksen oppimäärää suoritti suunnilleen sama määrä, 83 vankia. Lukio-opintoja suorittavien määrä sen sijaan oli noussut 158 vankiin. (Autio & Hautamäki 1991, 34, 36, 38; Halla-aho 2012; Laitinen 2002, 304, 306; Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 11.)

2.2 Vankilakoulut ja opetus suljetuissa vankiloissa 2000-luvulla

Tämän päivän vankeinhoidon tärkeä tavoite on uusintarikollisuuden ehkäisy, ja koulutus on yksi parhaista keinoista, jolla tähän tavoitteeseen päästään. Koulutuspalvelut

paitsi vähentävät uusintarikollisuutta myös helpottavat vapautuvien vankien integroitumista yhteiskuntaan. Vankien koulutukseen laitettu raha myös ”maksaa itsensä takaisin”, eli tuottaa suoraa säästöä yhteiskunnalle, kun syrjäytymisen ja uusintarikollisuuden kierteitä saadaan katkaistua. (Aaltonen 2015; Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 3, 4, 8.)

Seuraavissa luvuissa esittelen nykypäivän vankilaopetusta eri koulutusasteilla. Vankien koulutustaustaa tai esimerkiksi heidän suorittamiaan tutkintoja ei rekisteröidä vankitietojärjestelmään, joten kaikki tiedot ja arviot vankien koulutustasosta perustuvat heille tehtyjen kyselyjen vastauksiin. Merkillepantavaa ja koulutustason alhaisuutta osaltaan selittävää on myös vankien oppimis- ja keskittymisvaikeuksien suuri määrä. Jopa puolella vangeista arvioidaan olevan lukemisen tai kirjoittamisen vaikeutta, ja oppimisvaikeuksia ylipäättään noin kuusi kertaa enemmän kuin väestöllä keskimäärin. (Koski ja Miettinen 2007, 59; Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 9–10; Opetushallitus 2012, 8–10; Rikosseuraamusvirasto 2008, 7–9.)

2.2.1 Perusopetus

Jo suomalaisen vankeinhoidon historian varhaisissa vaiheissa mainitaan alkeis- ja perustaitojen opettamisesta vangeille. Myöhemmin on alettu puhua kansakoulun ja sittemmin perusopetuksen oppimäärän suorittamisesta. (Kts. luku 2.1.)

Perusopetuksen tavoitteeksi mainitaan kiinnostuksen ja valmiuksien lisääminen toisen asteen opintoja ja elinikäistä oppimista silmällä pitäen. Vankiloissa on siis mahdollista suorittaa peruskoulun oppimäärä (kts. esim. Vankeuslaki, 8. luku, 8. §; Rikosseuraamuslaitos 2016). Uudessa aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelmassakin on otettu huomioon vankilaopetuksen oma erityinen luonne: vankilaopetukselle on omistettu suunnitelmassa kokonaan oma lukunsa. Opetussuunnitelma antaa mahdollisuuden esimerkiksi aikuisopiskelijan opintojen laajuuden tarkistamiseen minimissään 30 kurssiin. Vankiloissa ei kuitenkaan tällä hetkellä ole yhtään peruskoulun opetusryhmää, vaan näitä opintoja tehdään itsenäisesti selliopiskeluna. (Koljonen 2015; Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 6, 13; Opetushallitus 2015b, 44.)

Varsinaisia oppivelvollisuusikäisiä nuoria vankiloissa ei juurikaan ole, koska alle 18-vuotiaita tuomitaan ehdottomaan vankeuteen vain harvoin. Oppivelvollisuusiän ylittäneitä, mutta ilman peruskoulun päättötodistusta jääneitä on noin 6 prosenttia vangeista. Määrä on verrattain suuri, koska keskimäärin 16-vuotiaiden ikäluokasta vain noin yksi prosentti jättää peruskoulun kesken. Esimerkiksi vuonna 2014 peruskoulun oppimäärää (vankiloissa sisällä, ei siis poistumisluvalla oppilaitoksissa) opiskelevia vankeja oli 33. (Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 6, 8, 9, 11; Opetushallitus 2012, 8; Rikosseuraamusvirasto 2008, 7.)

2.2.2 Ammattiopetus ja oppisopimuskoulutus

Vankiloiden perusajatukseen on aina kuulunut työn tekeminen. Aluksi yksilön koettiin työn avulla sovittavan yhteiskunnalle tekemiään vääryyksiä ja ”maksavan työllään” vankilassa annetun elatuksen. Sittemmin työn merkitys nähtiin kuntouttavana, ja jo hyvin varhaisessa vaiheessa ymmärrettiin, että vangeille on syytä opettaa vankeusaikana jokin ammatti, jota he voisivat vapauduttuaan harjoittaa siviilissä. (Kts. luku 2.1.)

Sekä työskentely että ammattipätevyiden opiskelu joko työn ohella tai erillisinä ammattikouluopintoina kuuluvat edelleen vankila-ajan perusteisiin. Esimerkiksi *Vankilaopetuksen strategia vuosille 2008–2012* (Rikosseuraamusvirasto 2008, 10) määrittää opetuksen tavoitteeksi helpottaa vangin työllistymistä vapautumisen jälkeen.

Suljetuissa vankiloissa on myös tarjolla useiden alojen ammattikoulutusta sekä mahdollisuus suorittaa joidenkin alojen ammattitutkintoja oppisopimuskoulutuksella vankilan työtoiminnan ohessa. Keskimääräisten vankeusrangaistuksien lyhyt kesto (esimerkiksi 40 prosentilla vangeista alle 3 kk) ja siirtyminen vankiloista toiseen hankaloittavat kokonaisten ammattitutkintojen suorittamista vankilassa, mutta uudet tutkintojärjestelmät antavat mahdollisuuden näyttää osaamista eri tavoin tai suorittaa tutkinnosta osia, joita voidaan hyväksilukea ja liittää tutkintoihin vangin jatkaessa opintojaan siviiliin päästyään. Vankiloissa (ei siis poistumisluvalla oppilaitoksissa) ammatillisessa perus- ja lisäkoulutuksessa opiskelevia oli 465 henkilöä vuonna 2014. (Oi-

keusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 3, 11–12; Rikosseuraamusvirasto 2008, 10–11; Sunimento 2015.)

Oppisopimuskoulutusta voidaan järjestää suljetuissakin vankiloissa vankilan oman työtoiminnan yhteydessä. Ammatillista koulutusta säätelevä laki ottaa vangit huomioon tässä asiassa: vankilassa suoritettavassa oppisopimuskoulutuksessa ei tarvitse noudattaa työsopimuksia mm. työ- ja loma-aikojen osalta. (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 21.8.1998/630, 18. §; Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 6–7; Rikosseuraamusvirasto 2008, 14.)

2.2.3 Lukio-opetus ja ylioppilastutkinto

Lukio-opetusta annetaan suljetuissa vankiloissa sekä ryhmäopetuksena että joissakin toimipisteissä videoyhteyden kautta etäopetuksena. Kuten perusopetuksen oppimääriä, myös lukiokursseja voi suorittaa itsenäisesti selliopiskeluna. Muutamissa vankiloissa on myös päästy kokeilemaan suljetun verkon kautta tietokoneella tapahtuvaa etäopiskelua. Tästä Moodle-pilotoinnista kerron tarkemmin luvussa 5.3. Lukio-opetukseen vankiloissa osallistui 240 vankia vuonna 2014. (Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 11; Rikosseuraamuslaitos 2016; Sunimento 2015.)

Vankiloissa lukion oppimääriä suoritetaan aikuislukioiden alaisuudessa. Normaalisuusperiaatteen mukaan opetuksen on oltava pääasiallisesti samanlaista kuin yleisessä koulutusjärjestelmässä annettava opetus. Tuntijakoa ja kurssimääriä voi kuitenkin muokata vastaamaan paremmin vankilaopetuksen tarpeita. Vankilaopetuksen tuntijako ja kurssimäärät on kirjattava paikalliseen opetussuunnitelmaan. Esimerkiksi Riihimäen vankilassa lukion oppimäärä sisältää 35 pakollista kurssia. Kurssimäärä on muodostettu niin, että sen voi kokonaan opiskella suljetussa vankilassa. Karsintaa on tehty valinnaisista kursseista ja taito- ja taideaineista. (Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 11; Opetushallitus 2012, 13; Rikosseuraamusvirasto 2008, 5, 14; Valtioneuvoston asetus 942/2014, 10. §.)

Aikuisten lukio-opetuksen opetussuunnitelmat uudistuvat vaiheittain syksystä 2016 alkaen. Uudistuksen myötä opetettavien aineiden tuntijaot muuttuvat jonkin verran ja

niiden sisältöjä päivitetään. Vankilaopetuksen toteutukseen haastetta tuovat täysin uutena tulevat ainerajat ylittävät teemaopinnot sekä koko opetussuunnitelman läpäisevä tieto- ja viestintätekniiikan käytön laajentaminen. (Koljonen 2015; Opetushallitus 2015a, 17–18, 23, 196.)

Omassa äidinkielen opettajan työssäni Riihimäen vankilassa ryhmien koko on vaihdellut kolmen ja kahdeksan opiskelijan välillä. Riihimäen vankilan koulu saa lisärahoitusta säätiöltä, mikä mahdollistaa pientenkin opetusryhmien järjestämisen. Sopivan pienessä ryhmässä opettajalla on enemmän aikaa ja mahdollisuuksia tukea ja ohjata opiskelijoita henkilökohtaisesti. Ryhmässä opiskelu on myös monipuolisempaa, kun menetelminä voi käyttää keskusteluja, ryhmätöitä ynnä muita. Vastaavasti joissakin vankiloissa kustannussyistä asetettu opetusryhmän minimikoko (esimerkiksi 8–10 vankia) rajoittaa huomattavasti ryhmäopetuksen tarjontaa ja pakottaa itsenäiseen opiskeluun, kuten muutamissa tätä työtä varten tekemissäni haastatteluissa mainittiin. Itä- ja Pohjois-Suomen vankiloissa pienetkin ryhmät saavat kustannustehokkaasti opettajajohtoista opetusta Oulun aikuislukion järjestämänä video-opetuksena. (Halla-aho ym. 2015, 4, 14; Rikosseuraamuslaitos 2016.)

Opetustyöhön suljettu vankilaympäristö vaikuttaa siten, että oppitunnit on suunniteltava tarkoin ja tarvittavat materiaalit hankittava ennalta ja tuotava vankilaan jokaista oppituntia varten mukana. Opiskelijoita ei voi lähettää etsimään lisätietoa kirjastosta tai netistä kesken tunnin, eikä esimerkiksi vapaasti valittavaan ympäristöön (kaupungille, kulttuuritapahtumiin jne.) sijoittuvia tai erikoisempia järjestelyjä (kuten kuvaamista tai nauhoittamista) vaativia tehtäviä voi antaa läksyksi. Samalla tavoin selliopiskelijoiden kurssitehtävät on suunniteltava sellaisiksi, että ne on mahdollista suorittaa kirjastosta saatavilla olevaa materiaalia sekä tv:n ja radion tarjontaa hyödyntäen.

Ylioppilaskirjoituksiin vankiloissa osallistuvat suorittavat täysin samat ylioppilaskokeet samoina päivinä ja samoin järjestelyin kuin kaikki muutkin opiskelijat. Vankilassa yökokeen suorittamiseen järjestetään sopiva paikka, esimerkiksi Riihimäen vankilassa kappeli, ja koetta valvomaan kutsutaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettujen määräysten mukainen määrä valvojia, esimerkiksi aikuislukion opettajia ja/tai vartijoita. Aikaisemmin ainakin Riihimäen vankilasta yo-kokelaat osallistuivat kirjoituksiin Riihimäen lukiossa tavallisten opiskelijoiden mukana. Tästä käytännöstä kuitenkin

luovuttiin mm. vartiointi- ja kuljetusjärjestelyjen raskauden vuoksi (kts. tarkemmin luvusta 7).

Ylioppilastutkinnon osakokeita suljetuissa vankiloissa suorittavien määrä vaihtelee runsaasti. Yo-kokeisiin osallistuneiden määriä, kokeissa menestymistä, saatuja arvosanoja tai vankiloista ylioppilaaksi valmistuneiden määriä ei erikseen tilastoida. Tätä työtä varten haastattelemieni henkilöiden edustamissa vankiloissa yo-kirjoituksiin osallistuneiden kokelaiden määrät vaihtelivat viime vuosina nollassa viiteen henkilöön. Parhaina vuosina valkolakin on saanut yli kymmenenkin vankia. Vuonna 2014 vankiloista valmistui kuusi uutta ylioppilasta. (Kuivajärvi 2016.)

2.2.4 Muu koulutus ja opiskelu

Perus-, ammatti- ja lukio-opintojen lisäksi suljetuissa vankiloissa pyritään tarjoamaan monipuolinen mahdollisuus muuhunkin opiskeluun. Ammattikorkeakoulujen ja (avointen) yliopistojen kursseja voi opiskella itsenäisesti. Korkea-asteen opintojen suorittajia vankiloissa oli 21 henkilöä vuonna 2014. Erilaisiin valmentaviin koulutuksiin osallistui vastaavasti 585 vankia ja muuhun koulutukseen 370 vankia. Edellä mainitut sisältävät mm. ammatilliseen koulutukseen valmentavaa opetusta, erilaisia harrastekursseja sekä monenlaisia elämänhallintaan liittyviä kursseja, kuten arjen perustaitoihin valmentavaa sekä päihteettömään elämään ja väkivallattomaan käyttäytymiseen ohjaavaa koulutusta. Lyhyempinä kursseina saattoi suorittaa esimerkiksi työturvallisuus-, tulityö-, ensiapu- ja muita korttikoulutuksia. (Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 9, 11; Opetushallitus 2012, 31–32; Rikosseuraamuslaitos 2016.)

3 SÄHKÖINEN YLIOPIILASTUTKINTO

Ensimmäiset sähköiset ylioppilastutkinnon osakokeet suoritetaan syksyllä 2016. Samana syksynä otetaan käyttöön lukion uusi opetussuunnitelma. Näistä uudistuksista ja niiden mukanaan tuomista muutoksista kerron tarkemmin tässä luvussa. Opetussuunnitelman osalta viitataan aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteisiin, koska suljetuissa vankiloissa kaikki vangit ovat aikuisia ja opiskelu tapahtuu aikuislukioiden alaisuudessa (kts. luku 2.2.3).

Lukion uudessa opetussuunnitelmassa mainitaan digitaalinen opiskelu ja digitaalisten materiaalien käyttö lähes kaikkien oppiaineiden osa-alueena. Moni- ja medialukutaito sekä atk-laitteiston käyttötaito ovat myös avainasemassa. Opetusta pyritään viemään ilmiöpohjaiseen ja oppiaineita yhdistelevään oppimiseen. Yhtenä tavoitteena on lukiolainkin mukainen tietotekninen osaaminen, jota voi käyttää hyväksi jatko-opinnoissa sekä työllistymisessä ja työelämässä. Tämä on ensiarvoisen tärkeää, kun ajatellaan vankeja ja heidän sijoittumistaan vapautumisen jälkeen siviilielämään. (Opetushallitus 2015a, 17–18, 23, 196; Valtioneuvoston asetus 942/2014, 6. §.)

Uudet opetussuunnitelmat otetaan käyttöön lukioissa 1.8.2016 alkaen vuosiluokka kerrallaan (Opetushallitus 2016). Uuden opetussuunnitelman perusteissa painotetaan monissa kohdissa tieto- ja viestintäteknologian monipuolista käyttöä, monipuolisia opiskeluympäristöjä sekä niiden laajentamista oppilaitoksen ulkopuolelle niin ikään tieto- ja viestintäteknologiaa apuna käyttäen. Opetussuunnitelman perusteet ohjaavat myös digitaalisten oppimisympäristöjen, materiaalien ja työvälineiden hyödyntämiseen. (Opetushallitus 2015a, 7, 17, 23.)

Digitaalisten oppimateriaalien, sähköisten oppimisympäristöjen ja muiden vastaavien tieto- ja viestintäteknisten välineiden ja ohjelmien käytön pitäisi siis lisääntyä uuden opetussuunnitelman myötä huomattavasti. Vaikka opetussuunnitelma tulee vaiheittain käyttöön vasta syksystä 2016 alkaen, ovat ensimmäiset ylioppilastutkinnon osakokeet sähköisesti suoritettavia jo syksyllä 2016. Ensimmäisinä sähköisesti suoritetaan filosofian, maantieteen ja saksan kokeet, ja sähköisesti suoritettavien kokeiden määrä lisääntyy vaiheittain niin, että koko yo-tutkinto on sähköinen vuonna 2019. Sii-

hen mennessä siis vankiloissakin pitäisi jo suuren osan lukio-opiskelusta tapahtua digitaalisia välineitä hyödyntäen, jotta yo-tutkintoon osallistuvat vangit olisivat muiden tutkintoa suorittavien opiskelijoiden kanssa tasa-arvoisessa asemassa. (Ylioppilastutkintolautakunta 2016a.)

Teknisesti sähköisen ylioppilastutkinnon suorittaminen tarkoittaa sitä, että jokaisella tutkintoon osallistuvalla yo-kokelaalla tulee olla tutkintotilaisuudessa käytettävissään henkilökohtainen kannettava tietokone kuulokkeineen. Kokelaan tietokone yhdistetään tutkintoverkkoon ja hän saa muistitikun, joka käynnistää tietokoneessa yökokeeseen tarvittavan ohjelmiston ja samalla estää muiden ohjelmien sekä esimerkiksi ulkoisen verkkoyhteyden käytön. Koekysymykset ja niihin liittyvät oheismateriaalit (vaikkapa ääni- tai kuvatiedostot) jaetaan kokelaille tutkintoverkon kautta, ja koevastaukset tallennetaan niin ikään verkon kautta palvelinkoneiden muistiin. Jokaiseen erilliseen yo-tutkinnon suorituspaikkaan täytyy siis rakentaa kaksi palvelinkonetta ja tutkinnon suorittajien koneet sisältävä verkko. (Lattu 2016; Ylioppilastutkintolautakunta 2016.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Aineistona tässä työssä ovat vankilaopetuksen parissa työskentelevien ammattilaisten haastattelut sekä omat kokemukseni vankilaopetuksesta. Olen hyödyntänyt myös aiheeseen liittyvien ajankohtaisten seminaarien ja koulutusten luentoantia, koska näissä tilaisuuksissa on käyty paljon juuri tutkimuskysymyksiin liittyvää keskustelua ja näihin keskusteluihin ovat aktiivisesti osallistuneet haastattelemani henkilöt.

Haastateltavien valintaa ja aineiston rajausta esittelen ja perustelen tarkemmin luvussa 4.1. Luku 4.2 selventää miten, mistä ja millä aikavälillä työn aineisto kerätty ja miten sitä on analysoitu. Työn luotettavuutta tarkastelen luvussa 4.3.

4.1 Aineiston valinta ja rajaus

Tämän työn tarkoituksena on selvittää ja kartoittaa sähköisen ylioppilaskokeen suorittamiseen liittyviä vaatimuksia ja haasteita vankilaolosuhteissa ennen kuin sähköiset yo-kokeet syksyllä 2016 alkavat. Tavoitteena on myös saada esiin tulleisiin epäkohtiin korjauksia ja muutoksia jo ennen kuin ensimmäiset varsinaiset sähköiset ylioppilaskokeet ovat opiskelijoilla edessä.

Parhaimmaksi valinnaksi tämän työn aiheen ja asettamieni tutkimuskysymysten luonteen kannalta osoittautui kvalitatiivinen tutkimusote: kysymykset ja selvitettävät asiat ovat sellaisia, että niihin ei ole relevanttia kerätä kvantitatiivista aineistoa. Kvalitatiivinen tutkimusote antoi mahdollisuuden käyttää myös tutkimuksen tekijän omia huomioita ja kokemuksia aiheesta sekä haastateltaville mahdollisuuden vastata tärkeänä pitämiään näkökulmia painottaen. Työn edetessä oli myös mahdollista hyödyntää eteen tulleita tilaisuuksia, kuten osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen koulutuspäivään, lähdeaineiston täydentämiseen ja tarkentamiseen. (Hirsjärvi 1997b, 164; Hirsjärvi 1997c, 208–209, 216–217; Tuomi & Sarajärvi 2009, 68, 73.)

Kuten aiemmin tässä työssä olen tuonut esiin, alan ammattilaiset ovat keskustelleet aiheesta useissa eri foorumeissa, myös erilaisia selvityksiä ja projekteja on sekä tehty että meneillään. Omassa vankilaopetustyössäni joudun aktiivisesti seuraamaan ja ottamaan aiheeseen kantaa sekä toteuttamaan uudistuksia syksystä 2016 lähtien. Näiden havaintojen lisäksi halusin vielä erikseen haastatella tarkentaa ja koota vankilaopetuksessa toimivien ammattilaisten mielipiteitä ja huomioita. Haastattelut täydensivät ja tarkensivat tietoja erityisesti niiden vankiloiden osalta, joiden edustajia eri tilaisuuksissa kuultiin vähemmän. Eri foorumeissa samankaltaisina toistuneet mielipiteet ja asiat myös tukivat toisiaan. Tavoitteenani onkin muodostaa monipuolinen ja maantieteellisesti kattava yhteenveto siitä, millainen suljettujen vankiloiden lukio-opetuksen sähköistämisen tilanne on ja mihin seikkoihin tarvitaan muutosta.

Vankeja en tämän työn puitteissa haastatellut, koska halusin kartoittaa sähköisen yökokeen tuomia haasteita ja mahdollisia korjausehdotuksia vankilaopiskelun parissa työskentelevältä henkilökunnalta. Henkilökunnalla on näkemystä ja tietoa myös taustalla vaikuttavista seikoista, kuten esimerkiksi lakimuutoksista, tarvittavasta laitteistosta, henkilökunnan osaamisesta ja koulutustarpeista sekä rahankäytöstä ja budjetin riittävydestä.

Haastattelin tätä työtä varten viittä suomalaisen suljetun vankilan opetuksesta vastaavaa tai opetuksessa mukana olevaa henkilöä. Valitsin kyseisten vankiloiden työntekijät siksi, että heidän edustamissaan vankiloissa kaikissa on (tai on juuri viime vuosina ollut) vireää lukio-opiskelua, ylioppilaskirjoituksiin osallistuvia opiskelijoita sekä muutoin pitkät perinteet vankilaopetuksessa ja -opiskelussa.

Haastateltavat ovat työtehtäviltään vankiloiden oppilaanohjaajia ja opettajia. Osa vastaajista toivoi, että heitä ei mainita nimeltä niin, että vastaukset voisi yhdistää vankiloihin, joissa he työskentelevät. Vastaajista yksi, Päivikki Halla-aho, on Oulun aikuislukion rehtori ja mukana vankilaopetuksen lisäksi myös kehittämässä suljettujen vankiloiden verkko-opiskelua. Koska haastateltavat opettavat itsekin joitakin lukion oppiaineita, heillä on erittäin realistinen näkemys vankilaopiskelun käytännöistä. Samasta syystä tuon esiin myös paljon myös omakohtaista kokemustani vankilaopetuksen arjesta.

Neljälle haastateltavalle lähetin kysymykset sähköpostitse (kts. liite 1.). Riihimäen vankilan oppilaanohjaaja Juuso Antikaista oli luontevinta teemahaastatella, koska työskentelemme samassa toimipisteessä ja samojen opiskelijoiden parissa. Antikaisella on usean vuosikymmenen kokemus lukio-opetuksen ja ylioppilaskirjoitusten järjestämisestä vankilassa, joten hänen vastauksissaan oli perspektiiviä myös vuosien varrella tapahtuneeseen muutokseen.

Vankiloiden toimintaa järjestää ja organisoii valtakunnallisesti Rikosseuraamuslaitos. Rikosseuraamuslaitoksen erityisasiantuntija Kati Sunimentoa teemahaastattelin soveltuvien osin saman, liitteessä 1. olevan kysymysrunjon mukaisesti kuin muitakin haastateltavia. Sunimento kertoi vastauksissaan erityisesti suljettujen vankiloiden tieto- ja viestintäteknikan valtakunnallisista suunnitelmista ja lakimuutoksista, jotka vaikuttavat myös opiskelijoihin.

Sähköisestä opiskelusta ja yleensäkin atk:n ja verkkojen (intra- ja internetit) laajempien käyttömahdollisuuksien saamisesta vankiloihin on keskusteltu alan ammattilaisten keskuudessa viime aikoina paljon. Vankilaopetuspäivillä Tampereella 7.–8.10.2015 aihetta käsiteltiin tai sivuttiin useissa puheenvuoroissa. Rikosseuraamuslaitos järjesti myös 10.2.2016 koulutuspäivän, jonka aiheena oli sähköisen yo-tutkinnon suorittaminen suljetuissa vankiloissa. Käytän molemmissa tapahtumissa kuultuja puheenvuoroja tämän työn lähdeaineistona.

4.2 Aineiston keruu ja analyysi

Tutkimusaineiston keräsin marraskuun 2015 ja helmikuun 2016 välisenä aikana. Aineiston keruun ajankohta oli työn aiheen kannalta mitä parhain, sillä sähköisten ylioppilaskirjoitusten ensimmäiset laajat, vapaaehtoiset harjoituskokeet lukioissa olivat juuri olleet lokakuussa 2015. Lokakuun harjoituksiin osallistui muutama opiskelija Oulun aikuislukion yhteistyövankiloista, ja haastatteluihin ja myös koulutustilaisuuksien keskusteluihin saatiin sisältöä harjoituksen kokemuksista.

Vastaavasti pakolliset koko Suomea koskevat sähköiset yo-kokeiden kenraaliharjoitukset ovat tulossa 6.4.2016, ja niihin osallistuu useampia vankiloita. Tämän työn tar-

koitus on osaltaan koostaa ajatuksia ennen huhtikuun kenraaliharjoituksia ja varsinaisten sähköisten yo-kokeiden aikaa, jotta havaittuihin puutteisiin ja epäkohtiin pystyttäisiin reagoimaan mahdollisimman nopeasti, toivottavasti jo ennen ensimmäisten varsinaisten sähköisten yo-kokeiden suorittamista. (Digabi 2016b; Halla-aho 2015.)

Opetan äidinkieltä ja kirjallisuutta Riihimäen aikuislukiossa, ja työhöni kuuluu myös äidinkielen opetus Riihimäen vankilan lukiolaisille ja ammattikoululaisille. Työssä keräämiäni havaintoja ja kokemuksia oli luonnollista käyttää myös tämän työn aineistona. Havaintojani olen kirjannut kurssipäiväkirjoihin ja kurssisuunnitelmiin, joista näkee esimerkiksi sen, miten paljon ja mistä syystä alkuperäisiin suunnitelmiin on täytynyt kurssin edetessä tehdä muutoksia ja mistä nämä muutokset ovat aiheutuneet.

Haastattelumuotona käytin puolistrukturoitua haastattelua, koska en halunnut asettaa valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltavat saivat vapaasti muotoilla vastauksensa ja mm. päättää vastausten laajuudesta (kts. Eskola & Suoranta 1998, 63). Kysymykset lähetin sähköpostitse (kts. liite 1.) viidelle vankilaopetuksen ammattihenkilölle. Vastauksia palautui neljä. Saman haastattelurungon mukaan teemahaastattelin Riihimäen vankilan opinto-ohjaajaa Juuso Antikaista sekä Rikosseuraamuslaitoksen erityisasiantuntija Kati Sunimentoa. Kaikkiaan haastatteluvastauksia kertyi siis kuudelta vankilaopetuksen ammattilaiselta, joista jokainen työssään tekemisissä vankien lukio-opintojen kanssa sekä joutuu pohtimaan ja järjestelemään vankiloiden sähköisiä ylioppilaskirjoituksia. Koska Oulun vankilasta välitetään opetus neljään (vuoden 2016 alusta viiteen, kun Mikkelin vankilakin tulee mukaan) muuhun vankilaan Oulun aikuislukion koordinoimana, oli vastauksissa edustettuna 9 vankilaa (Helsinki, Kuopio, Oulu, Pelso, Pyhäselkä, Riihimäki, Sukeva, Turku ja Ylitornio), jotka jakautuivat melko kattavasti ympäri Suomen. Edellä mainituista vankiloista Ylitornio on avovankila, ja Oulussa on myös tutkintavankeja sekä vapauttamisyksikkö.

Haastattelurungon kysymykset muodostin vankilaopetustyössä tekemieni huomioiden perusteella. Pyrin keräämään kysymyksiin monipuolisesti niitä seikkoja, jotka voivat aiheuttaa ongelmia suljetuissa vankiloissa sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin siirryttäessä. Esimerkiksi kysymykset vankien harjoittelumahdollisuuksista sekä koneella kirjoittamisesta että tekniikan ja ohjelmistojen käyttämisessä nousivat esiin vähitellen, sitä mukaa kun sähköisten ylioppilaskokeiden tehtävien muoto ja koko uusi yo-

kirjoitusprosessi alkoivat selkeytyä. Työskentelyni myös ”tavallisessa” lukio-opetuksessa sekä päivä- että iltaopiskelijoiden parissa auttoi osaltaan hahmottamaan eroavaisuuksia opiskelijoiden toimintatavoissa ja -mahdollisuuksissa.

Aineiston analyysia pyrin tekemään jatkuvasti samalla, kun sitä karttui lisää. Näin oli jo aineiston keruuvaiheessa mahdollista luokitella ja yhdistellä saatuja havaintoja ja tehdä niiden perusteella lisähavaintoja. Varsinaisen sisällön analyysin tein aineistolähtöisesti eli induktiivisesti. Pelkistin aineistosta esiin tutkimustehtävän kannalta olennaiset ajatukset, luokittelin ja yhdistelin niitä päätyen luvussa 6 esittämiini kokonaisuuksiin, ja pyrin sitä kautta muodostamaan päätelmiä ja uusia näkökulmia tutkittavana olleisiin aiheisiin. (Eskola & Suoranta 1998, 61; Hirsjärvi 1997a, 223–224; Tuomi & Sarajärvi 2009, 68, 108–113.)

4.3 Luotettavuudesta

Vaikka haastateltavien joukko oli melko pieni – kuusi henkilöä – se oli kuitenkin kattava suhteutettuna lukio-opetusta järjestävien suljettujen vankiloiden määrään (kts. Rikosseuraamuslaitos 2016). Myös vastausten maantieteellinen hajonta oli kattava, eli haastateltavat toivat tarkasteluun mukaan vankiloita tasaisesti eri puolilta Suomea. (Kts. esim. Eskola & Suoranta 1998, 46.)

Haastatteluvastauksia kertyi riittävä määrä, joka näkyy myös yhdenmukaisesta linjasta monien kysymysten kohdalla; voidaan puhua aineiston saturaatiosta, kun vastausten sisältö muistuttaa toisiaan, eikä aineistosta nouse esiin varsinaisia uusia aiheita (Eskola & Suoranta 1998, 47–48, 155; Hirsjärvi & Hurme 2008, 60). Varsinaisesti täysin eriäviä mielipiteitä tai ajatuksia ei vastauksista ilmennyt, ainoastaan vastaajien näkökulmat vaihtelivat osin esimerkiksi vankiloiden toimintakulttuurista tai käytettävistä resursseista riippuen. Omat havaintoni opetustyöstä vankilan lukion ja ammattikoululaisten äidinkielen kursseilla tukivat haastateltavien näkemyksiä. Tällaista kahden metodin rinnakkaiskäyttöä esimerkiksi Hirsjärvi ja Hurme (2008, 38–39) kertovat monien tutkijoiden edellyttävän hyvältä tutkimukselta. Myös Eskola ja Suoranta (1998, 51–52) pitävät useamman metodin käyttöä tapana lisätä tutkimuksen luotettavuutta.

Oikeastaan kaikkia haastatteluissa kysytyjä asioita käsiteltiin tai ne nousivat jossain muodossa pinnalle Rikosseuraamuslaitoksen koulutustilaisuudessa suljettujen vankiloiden sähköisistä ylioppilaskirjoituksista (10.2.2016 Vantaalla) ja kansallisilla Vankilaopetuspäivillä (7.–8.10.2015 Tampereella). Useimmat haastatelluista osallistuivat molempiin tilaisuuksiin ja myös käyttivät puheenvuoroja niissä. Samoin samat mielipiteet nousivat esiin tilaisuuksien ryhmätöissä ja muissa keskusteluissa. Haastattelukysymysten vastaukset ja niistä ja muusta materiaalista tutkimuskysymyksiin muodostamani päätelmät saivat siis moninkertaisia ja yhdenmukaisia varmistuksia eri tahoilta.

Tämän työn aineistona käytetyt tilaisuudet (Vankilaopetuspäivät ja Rikosseuraamuslaitoksen koulutus) on järjestetty ja haastatteluaineisto on kerätty alle puolen vuoden sisällä (lokakuusta 2015 helmikuuhun 2016) varsinaisen työn kirjoittamisesta, joten käytetty materiaali on tuoretta ja ajankohtaista. Samoin työn aihe, sähköiset ylioppilaskirjoitukset, on kokonaisuutena juuri nyt erittäin ajankohtainen lukiomaailmassa; ylioppilastutkinto ja opetussuunnitelmat ovat muuttumassa ja niiden molempien sisältöjä ja käytäntöjä luodaan ja muokataan parhaillaan. Tutkimuksen aiheeseen läheisesti liittyen meneillään on myös vankiloiden sähköisen asiointin uudistusprojekti (Siiskonen 2016), ja suljettujen vankiloiden Moodle-pilotoinnin loppuraportti on juuri valmistunut. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141.)

5 SÄHKÖINEN ASIOINTI TULEE VANKILOIHINKIN

Sähköinen asiointi ja internetin monipuolinen käyttö erilaisiin arkipäivän perustoimiin, kuten virastoissa asiointiin ja myös opiskeluun on ollut yhteiskunnan normikäytäntö jo useita vuosia. Hyvin usein näitä asioita pohdittaessa unohdetaan pieni marginaaliryhmä, suljettujen vankiloiden vangit, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää internet-yhteyksiä. Myös verkkoyhteydettömien tietokoneiden käyttömahdollisuudet esimerkiksi kirjoitustarkoituksiin ovat hyvin rajalliset. Tästä syystä monet vangeista eivät ole päässeet harjoittelemaan tietoteknisten laitteiden käyttöä tai verkkoympäristössä liikkumista vuosikausiin, toiset (esimerkiksi pidempiä tuomioita suorittavat tai useita kertoja vankilaan palaavat rikoksenuusijat) eivät ehkä käytännössä milloinkaan. (Nieminen 2015, 9; Siiskonen 2016; Sunimento 2015.)

Edellä esitetyistä seikoista huolimatta vankien olisi vapauduttuaan kyettävä hoitamaan asioitaan mm. pankissa, vero- ja muissa virastoissa kuten muidenkin siviilihenkilöiden, vaikka esimerkiksi mainittuihin palveluihin kirjautumiseen tarvittavien verkkopankkitunnusten saaminen voi vangille olla vaikeaa. Jo ennen vapautumista vangin täytyy mahdollisesti hakea asuntoa, työtä tai opiskelupaikkaa sekä järjestellä muita siviilissä selviytymistä edistäviä asioita, joista useimmat hoidetaan verkossa. Miten tähän kaikkeen on vankilaympäristössä valmistauduttu, ja miten vankeja tuetaan? (Siiskonen 2016.)

Avaan normaalisuusperiaatteen käsitettä luvussa 5.1., ja luvussa 5.2 selvitän, miten tietotekniikan ja verkon käyttömahdollisuudet ovat suljetuissa vankiloissa muuttumassa. Tätä työtä varten tekemissäni haastatteluissa, seuraamissani aiheeseen liittyvissä tilaisuuksissa ja lukemissani julkaisuissa käsiteltiin myös tietotekniikan käyttöä ja sähköistä asiointia yleisesti, ei vain opiskeluun tai ylioppilaskirjoituksiin liittyvässä asiana. Luvussa 5.3 käsittelen kuitenkin tarkemmin tietotekniikan ja verkon käyttöä opiskelun näkökulmasta, koska sähköiseen ylioppilastutkintoon valmistautuminen edellyttää mahdollisuutta saada opetusta ja itsenäisiä harjoittelumahdollisuuksia tietokoneella kirjoittamiseen, tekstinkäsittelyohjelmien ja muun ohjelmiston ja laitteiston käyttöön sekä verkkoympäristössä liikkumiseen.

5.1 Normaalisuusperiaate

Nykyisen vankeuslainsäädännön mukaan vapauden menetys on ainoa rangaistus, jota vankilassa suoritetaan. Muiden kansalaisoikeuksien on oltava mahdollisimman hyvin vankien saavutettavissa. Vankien oikeuksia, yhteyksiä muuhun yhteiskuntaan tai esimerkiksi opiskelumahdollisuuksia ei siis tämän normaalisuusperiaatteen mukaisesti saa rajoittaa enempää kuin on aivan välttämätöntä. (Hartoneva 2002, 68–69; Opetushallitus 2012, 6–7; Vankeuslaki 23.9.2005/767, I osa, 3. §; Vankeinhoidon koulutuskeskus 1998, 23, 33.)

Vankilaopiskelun kannalta normaalisuusperiaate tarkoittaa sitä, että opiskeluympäristöjen ja opintojen sisältöjen on vastattava yleisessä koulutusjärjestelmässä annettavaa opetusta. Tällä taataan yhdenvertaisuuden säilyminen ja se, että vankilasta vapautuessa opiskelua on helppo jatkaa siviilielämässä. Vankilassa suoritetuista opinnoista annettavista todistuksista ei esimerkiksi saa käydä ilmi, että opinnot on suoritettu vankilassa. Vankilaopetukseen osallistuminen on vangille yksi mahdollisuus saada kokemus normaalista siviilielämästä myös vankilan muurien sisäpuolella. (Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016, 3, 5–6; Opetushallitus 2012, 13; Rikosseuraamuslaitos 2015a; Rikosseuraamusvirasto 2008, 5–6.)

5.2 Normaalisuusperiaate ja sähköinen asiointi suljetuissa vankiloissa

Jotta opiskelu ja muutkin toiminnot vankiloissa olisivat normaalisuusperiaatteen mukaisia, olisi vankien mahdollisuudet sähköiseen asiointiin saatava ajan tasalle. Toukokuussa 2015 voimaan tullut lakimuutos sallii laajemmin tietotekniikan – myös internetin ja sähköpostin – käytön suljetuissakin vankiloissa, mutta käytön on oltava valvottua ja pääsy on vain tietyille internetsivustoille. (Siiskonen 2016; Sunimento 2015; Vankeuslaki 23.9.2005/767, 12. luku, 9. §.)

Suljettuihin vankiloihin ei kuitenkaan vielä vuoden 2016 helmikuuhun mennessä ole nettiyhteyksillä varustettuja koneita kovinkaan vapaaseen käyttöön saatu. Mikäli vanki haluaa hoitaa asioitaan tai tarvitsee johonkin muuhun perusteltuun toimintoon in-

ternetyhteyttä, hänen täytyy anoa ja varata ko. toimintaan erillinen aika. Anomuksen käsittelee vankilan johto, ja vastauksen ollessa myönteinen vanki voi käyttää nettiyhteydellä varustettua tietokonetta vartijan valvonnassa. Tällöinkin vanki voi käydä vain anomuksessaan ennalta nimeämillään nettisivuilla hoitamassa mainitsemansa asiat, ”vapaaseen surffailuun” ei ole mahdollisuutta. (Hahto 2015, 8–9, Sunimento 2015; kts. myös luku 6.4.)

Aiemmin tehtyjen uudistusten myötä sähköpostin lähettäminen vangeille on jo mahdollista eräänlaisen yhteisosoitteen kautta. Posti toimitetaan vangille tulostettuna, se ei saa sisältää liitteitä, eikä vanki voi vastata saamaansa viestiin sähköpostilla. Lakiuudistus antaa vangille mahdollisuuden vapaampaan yhteydenpitoon myös sähköpostitse, ja sähköistä viestittelyä valvotaan samalla tavoin kuin kirjeitse tai puhelimitse tapahtuvaa viestimistäkin. Henkilökohtaisen sähköpostin käyttömahdollisuus on myös yksi tärkeä osa sähköistä opiskelua. Tehtävien, ohjeistuksen, ohjaamisen ja palautteen saaminen vaativat nettiyhteyden lisäksi myös henkilökohtaisen sähköpostin. (Siiskonen 2016.)

Sähköpostin käyttömahdollisuuden ohella sähköistä asiointia hidastaa usein se, että useinkaan vangeilla ei ole verkkopankkitunnuksia eikä sähköistä henkilökorttia. Pankkitunnuksia tarvitaan moneen muuhunkin sähköiseen asiointiin kuin vain pankissa käyntiin – esimerkiksi opiskelupaikkoja ja monia yhteiskunnan myöntämiä (esim. Kelan) etuuksia netitse haettaessa tai veroasioita hoidettaessa palveluihin kirjaututaan pankkitunnuksilla. Monesti tilanne on kuitenkin sellainen, että vangeille ei edes myönnetä verkkopankkitunnuksia. Sähköisen henkilökortin eli sirulla varustetun kansalaisvarmennekortin käyttäminen puolestaan vaatii ohjelmiston lataamisen tietokoneelle sekä erillisen kortin lukulaitteen. Nämä seikat ovat monilta palveluntarjoajilta jääneet ottamatta huomioon. Normaalisuusperiaatteen toteutumiseen tietoyhteiskunnan ja digitaalisten palveluiden osalta on siis vielä matkaa. (Siiskonen 2016; Valtiokonttori, Suomi.fi-toimitus 2015.)

5.3 Sähköinen opiskelu suljetuissa vankiloissa

Lakimuutokset ja normaalisuusperiaatteen tavoitteeseen pyrkiminen tuovat vähitellen muutoksia myös vankilaopetukseen ja vankilassa opiskeluun. *Vankilaopetuksen strategiassa vuosille 2008–2012* otetaan kantaa siihen, että vankiloiden opetuksessa tulee käyttää ajanmukaista teknologiaa ja tietokoneita tulee olla käytössä riittävästi. Avovankiloiden osalta strategia pitää mm. internetin ja sähköpostin käyttöä opetuksen apuvälineinä jo itsestään selvänä. Suljettujen vankiloiden vaihtoehtoksi esitetään verkko-opetusta. Vielä keväällä 2016 konkreettinen verkko-opiskelu on suurimmassa osassa vankiloita tulevaisuuden haave. Vankeuslain (23.9.2005/767, 12. luku, 9. §) uudistusten myötä sähköiseen asiointiin ja verkko-opiskeluun olisi suljetuissakin vankiloissa jo hyvät edellytykset. (Opetushallitus 2012, 7; Rikosseuraamusvirasto 2008, 24–25.)

Verkko-opetuksen tavoitteeseen on Rikosseuraamuslaitoksen osalta jo ryhdytty kehittämään toimintamalleja: vuodesta 2009 alkaen on käynnistetty erilaisia verkko-opiskelun ja vankien sähköisen asiointin kehittämishankkeita, joiden myötä verkko-opiskelu on avovankiloissa ollut teknisesti mahdollista jo vuodesta 2012 saakka. Avovankiloiden verkko-opiskelusta saatujen hyvien kokemusten perusteella RISE päätti laajentaa verkko-opiskelumahdollisuuksia myös suljettuihin vankiloihin. Oulun aikuislukion yhteistyövankiloissa toteutettiin Moodle-oppimisympäristön kokeilupilottointi vuosina 2013–2015, ja suljettuun vankilaympäristöön suunniteltu suljettu verkko havaittiin hyväksi ja melko toimivaksi. (Halla-aho ym. 2015, 2–3, 19; Opetushallitus 2012, 7.)

Suljettujen vankiloiden verkko-opetuksen Moodle-pilottihanke vietiin Oulun aikuislukion alaisuudessa läpi Oulun, Kuopion ja Sukevan vankiloissa vuosina 2013–2015. Verkko-opetuksen taustalla on tavoite virtuaalisen kontaktiopetuksen saamisesta myös niihin vankiloihin, joissa opiskelijoita on niin vähän, että opettajajohtoisen ryhmän perustaminen on taloudellisesti mahdotonta. (Halla-aho ym. 2015, 4.)

Verkko-opiskelukokeilusta saatiin pääsääntöisesti hyviä kokemuksia. Vangit pystyivät viemään Moodlessa opintojaan eteenpäin myös kesällä, joka yleensä on ”tyhjäkäyntiä” vankilaopiskelijoille opetusta järjestävien koulujen ollessa kesälomilla. Vankilasta

toiseen siirryttäessä (esim. Oulussa tutkintavankeudessa vangit viettävät vain lyhyen aikaa) opiskelija saattoi tutussa Moodle-oppimisalustassa helposti jatkaa opintojaan siitä, mihin oli edellisessä talossa jäänyt. Abiturentit pystyivät omatoimisesti kertamaan niitä opintoja ja kursseja, joihin kokivat tarvitsevansa harjoitusta. Samoin positiiviseksi nähtiin selliopiskelijoiden paremmat ja tasa-arvoisemmat mahdollisuudet osallistua sekä saada opintomateriaaleja, ohjausta ja palautetta. Myös vangeilta kerätty palaute Moodle-opiskelusta oli myönteistä. (Halla-aho ym. 2015, 14–16.)

Kehitettävää sähköisen opiskelun ja vankilaMoodlen sarallakin vielä löytyy. Vankiloiden henkilökuntaa ja opettajia täytyy kouluttaa järjestelmän käyttöön, samoin täytyy varata resursseja myös laitteiston hankintaan ja ylläpitoon. Laitteistot olisivat parhaimmillaan eri tilojen välillä siirrettäviä. Sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin valmistautumista ajatellen vankilaMoodleen täytyisi vielä saada monipuolisempia ominaisuuksia esimerkiksi matematiikan kaavojen esittämiseen ja piirtämiseen. Tärkeää olisi tietysti saada järjestelmästä valtakunnallinen, jotta se palvelisi tasapuolisesti kaikkia vankeja ja hyödyttäisi esimerkiksi vankilasta toiseen siirtyviä opiskelijoita. (Halla-aho ym. 2015, 17–18.)

6 SÄHKÖINEN YLIOPPILASTUTKINTO SULJETUISSA VANKILOISSA

Tätä työtä varten keräämästäni aineistosta havaitsin useita seikkoja, joita vankilaopeuksen henkilökunta on pohtinut sähköiseen ylioppilastutkintoon siirryttäessä. Aineistosta löytyi sekä yleisluontoisia pohdintoja, mutta myös ennen sähköisiin kokeisiin siirtymistä ratkaistavia konkreettisia asioita, jotka tulevat aiheuttamaan haasteita tai ongelmatilanteita suljetuissa vankiloissa, kun sähköisiä ylioppilaskokeita suoritetaan ja niihin valmistaudutaan. Seuraavaksi esittelen teemoittain näitä asioita.

Luvussa 6.1 esittelen vankiloiden valmiuksia sähköisen opiskelun ja yo-tutkinnon järjestämiseen. Varsinaisten kysymysten ulkopuolelta haastatteluissa nousi esiin atk-laitteiden sijoittelu. Tätä asiaa avaam luvussa 6.2. Vankien valmiuksia sähköiseen yo-kokeeseen ja sähköiseen opiskeluun pohditaan luvussa 6.3. Lukuun 6.4 olen koonnut näkemyksiä tietotekniikan käytön harjoittelumahdollisuuksista suljetuissa vankiloissa. Sähköisen yo-kokeen harjoituksista saatuja kokemuksia esittelen luvussa 6.5. Koko prosessin tasa-arvoisuuteen ja normaalisuusperiaatteen toteutumiseen suljetun vankilan näkökannalta paneudutaan luvussa 6.6, ja lopuksi lukuun 6.7 olen kerännyt muita haastatteluissa mainittuja teemoja.

6.1 Vankiloiden valmiudet sähköisen opiskelun ja ylioppilastutkinnon järjestämiseen

Sähköisestä opiskelusta, verkkoasioinnista ja sähköiseen ylioppilastutkintoon valmistautumisesta kysyttäessä päällimmäiseksi seikaksi nousi käytettävissä oleva laitteisto. Henkilöstön täytyy osata käyttää laitteistoa ja myös kyetä antamaan vangeille ohjeita koneiden ja ohjelmien käytöstä. Vangeilla ei ole mahdollisuutta hankkia ja tuoda vankilaan omia tietokoneita, ja monissa vankiloissa koneita on myös kovin niukasti käytettävissä. Kaikki haastatteluihin vastanneet mainitsivat odottavansa 10.2.2016 järjestettyä Rikosseuraamuslaitoksen koulutuspäivää, jossa laitehankinnoista ja muista teknisiin järjestelyihin liittyvistä seikoista oli luvassa tietoa.

Yhdessä vankilassa vastattiin olevan yksi tietokone käytössä yhdellä osastolla, kolmessa muussa tietokoneita saattoi käyttää vankilakoulun luokkatiloissa. Kaikissa vastauksissa kyse on tietokoneista, joilla ei pääse nettiin, eli niitä voi käyttää koulu-tehtävien tai muiden tekstien kirjoittamiseen, mutta ei esimerkiksi sähköisten Abittikokeiden harjoitteluun. Moodle-kokeilussa mukana olleissa vankiloissa on lisäksi käytössä koneita, joilla voi käyttää suljettua Moodle-verkkoa ja oppimisympäristöä (kts. luku 5.3).

Opinto-ohjaaja Antikainen tarkensi Riihimäen tilanteesta, että opiskelijat voivat käyttää vankilan koulun koneita kirjoitustarkoituksiin. Tavoitteena Riihimäellä on saada syksyksi 2016 kannettavat tietokoneet käyttöön kirjoittamiseen, mutta niiltä ei edelleenkaan olisi vapaata pääsyä nettiin. Tarkoitus on hankkia myös laitteita, joilla voi harjoitella sähköisen yo-kokeen muistitikkujen käyttöä.

Riihimäen vankilan tilannetta helpottaa se, että Riihimäen konepajakoulun säätiöltä on mahdollista saada rahoitusta koulun hankintoihin, kuten uuteen atk-laitteistoon sekä laitteiston käyttökoulutukseen ja tarvittavaan tekniseen tukeen. Toisaalta Antikaista mietitytti, mistä paikalle saadaan (nopeastikin) ylioppilaskirjoituksissa koetilanteessa tarvittavaa käyttötukea laitteiden kanssa. Mitä tehdään, jos yo-kokeessa tulee eteen jokin ongelma?

Edellä esitettyjen neljän vankilan laitevalmiuksien lisäksi Oulun aikuislukion apulaisrehtori Päivikki Halla-aho kertoo yhteisesti Oulun, Pelson, Sukevan, Kuopion ja Yli-tornion vankiloiden tilanteesta. Hänen mukaansa konekanta vaihtelee näissä vankiloissa paljon. Esimerkiksi vankilaMoodlen (kts. luku 5.3) käyttöön sopivia koneita on talokohtaisesti 1–2 kpl. Niitä tarvittaisiin Halla-ahon mukaan lisää, jotta verkko-opiskelumahdollisuuksia saataisiin enemmän. Koneita on hankittu sähköisiä yo-kirjoituksia varten eri toimipisteisiin, mutta kaikki hankinnat ja tekniset linjaukset riippuvat Rikosseuraamuslaitoksen päätöksistä. Suunnitteilla on vielä lisäkoneiden hankkiminen, ja Halla-aho toivoo saavansa talosta ja toimipisteestä toiseen siirrettäviä laitteita, jotta koneet olisivat käytettävissä joustavasti siellä, missä kirjoittajia kulloinkin on.

Erityisasiantuntija Kati Sunimenton mukaan Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on, että lisää atk-laitteita saadaan vankien käyttöön syksyllä 2016. RISE:n puolelta rahaa laitehankintoihin on budjetoitu, mutta vielä on selvityksen alla, millaisia laitteistoja hankitaan ja minne ne sijoitellaan. Selvitettävänä on myös, minkä henkilöstöryhmän tehtävä on auttaa ja opastaa vankeja verkko-opiskelun kanssa esimerkiksi kouluajan ulkopuolella vapaa-aikana. Laitteiston ja ohjelmien hallinta ja vankien opastus niiden käyttöön vaatii muutoksia vartijoiden toimenkuviin ja asenteisiin. Sunimento kertoo käynnissä olevasta lähityön hankkeesta, joka muuttaa vartijoiden toimenkuvaa nykyistä ohjaajaluonteisemmaksi. Tähän tulee liittymään myös tietokoneiden käytön ohjaaminen, mutta se vaatii tietysti lisäkoulutusta vartijoille.

Vankien käyttöön tarkoitetuilta laitteilta vaaditaan myös sopivuutta vankilaan, Sunimento muistuttaa. Laitteissa ei voi esimerkiksi olla turvallisuuden takia usb-portteja, koska siirrettävien tallennuslaitteiden käyttö ei ole vankiloissa sallittua. Sähköisissä yo-kirjoituksissa ja sähköisten yo-kokeiden harjoittelussa tarvittava koejärjestelmän muistitikku olisi Sunimenton mukaan helpointa voida korvata pilvipalveluun kautta toimivalla järjestelmällä. Samalla poistuisivat muistitikkujen postittamiseen liittyvät aikatauluongelmat, jotka koskevat erityisesti pohjoisessa ja idässä sijaitsevia vankiloita (kts. myös luku 6.5).

Helmikuussa RISEn koulutuspäivässä kuultiin laite- ja ohjelmahankintojen edistyvän niin, että syksyllä laitteita pitäisi olla vankiloissa käytössä. Projektipäällikkö Tuuli Siiskonen (2016) kertoi myös sähköisen asioinnin projektista, jonka on tarkoitus helpottaa ja yksinkertaistaa myös muita vankilan toimintoja kuin opiskelua. Samassa tilaisuudessa vankilaopetuksen ammattilaiset pääsivät käytännössä kokeilemaan tietokoneiden ja muistitikkujen kytkemistä koejärjestelmäksi sähköisten yo-kirjoitusten vaatimalla tavalla.

6.2 Laitteiston sijoittelu vankiloiden tiloissa

Laitteiden määrä ei ole ainoa ratkaiseva tekijä tietotekniikan käytön lisäämisessä. Varsinaisessa haastattelulomakkeessa ei kysytty laitteiston sijoittelusta tai sijoitustoi-veista vankiloissa, mutta asia nousi esiin teemahaastattelujen yhteydessä. Vankila-

olosuhteissa on mietittävä laitteiden sijoituspaikkoja niin, että lain määritelmä turvallisuudesta ja valvottavasta käytöstä täyttyy (Siiskonen 2016; Sunimento 2015; Vankeuslaki 23.9.2005/767, 12. luku, 9. §). Toisaalta laitteita olisi päästävää käyttämään myös kouluaikeiden ulkopuolella.

Omassa työssäni vankilaopetuksessa olen joutunut miettimään esimerkiksi selliopiskelijoiden opettamista ja heidän harjoittelumahdollisuuksiaan sähköiseen yökokeeseen valmistautuessa. Onko heillä mahdollisuutta päästä tietokoneen ääreen ja saada tarvittaessa ohjausta koneen ja ohjelmien käyttöön? Nykytilanteessa selliopiskelijoille toimitetaan tehtävät ja oppimateriaalit (kirjat, vihkot, monisteet ym.), joista he omatoimisesti opiskelevat vaaditut asiat. Vankilan opetusryhmien osalta uuden opetussuunnitelman vaatimusten täyttämiseksi erityisesti mietittävä asia on tietokoneella tehtävien läksyjen ja harjoitustehtävien antaminen. Nykytilanteessa ennen tehtävien antamista on erikseen keskusteltava vankilan opinto-ohjaajan kanssa, onko opiskelijoilla sellaista aikaa, että he voivat ja ehtivät käyttää tehtävien tekemiseen koulun atk-luokkaa, ja onko atk-luokka vastaavasti vapaa tehtävien tekijöille.

Halla-aho nosti esiin yleisesti vankiloiden opetustilojen pienuuden ja niukkuuden; luokkaopetuksen tilat ovat suhteellisen pieniä ja niihin ei aina mahdu tietokoneita, jotka voitaisiin ottaa lyhytaikaisesti käyttöön vain osaksi oppituntia. Halla-ahon mielestä avovankiloissa tablettitietokoneet olisivat käyttökelpoisia, suljetuissa taas vanki-Moodlen käyttöön sopivat muistittomat koneet. Yo-kirjoituskäyttöön sopivien koneiden täytyisi olla siirrettävissä talosta ja toimipisteestä toiseen sen mukaan, missä kirjoituksiin osallistujia on.

Rikosseuraamusvirastossa on Sunimenton mukaan vielä pohdinnan alla, ohjeistetaanko laitteita sijoitettavaksi vankiloiden kirjastoihin, opetusluokkiin vai jopa kiinteinä selleihin. Paras vaihtoehto olisivat liikuteltavat laitteistot, joita voisi siirtää helposti tarpeen mukaan esim. selleihin tai yhteisiin tiloihin. Toisaalta hän ottaa esille myös tärkeän kysymyksen: Jos koneet sijaitsevat käytävillä, miten saadaan työskentelyrauha opiskeleville vangeille?

Laitesijoittelupohdinnan taustaksi Sunimento kertoo Belgiassa tehtyjä huomioita: siellä vankituntemuksen, eli vartijoiden ja vankien vuorovaikutuksen myötä kertyvän tie-

don todettiin vähentyneen selleihin kiinteästi sijoitettujen atk-laitteiden myötä. Vangit pysyivät huomattavasti enemmän selleissään tietokoneiden äärellä, joten heidän sosiaaliset kontaktinsa sekä muihin vankeihin että vartijoihin vähenivät.

6.3 Vankien valmiudet tietokoneavusteiseen opiskeluun ja sähköisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen

Sähköisessä opiskelussa on vankien osalta otettava huomioon myös heidän valmiutensa käyttää tietokoneita ja erilaisia ohjelmia. Koski ja Miettinen (2007, 65–66) ovat kartoittaneet tutkimuksessaan vankien omaa kokemusta atk-taidoistaan. Tutkimuksen mukaan yli kolmannes vangeista koki atk-taitonsa heikoiksi tai erittäin heikoiksi, melkein 40 prosenttia piti taitojaan keskinkertaisina, ja vain noin viidennes arvioi taitonsa hyväksi tai erittäin hyväksi. Perustasoisiksi kuvaa vankien atk-taitoja *Aamulehden* haastattelussa myös Turun vankilan ohjaaja Olli Nikkilä (Nieminen 2015, 9).

Tätä työtä varten haastatelluista kolme vastaajaa viidestä mainitsi, että heidän edustamissaan vankiloissa on mahdollista osallistua ammattioppilaitosten järjestämille atk-kursseille. Vankien atk-osaamisen todettiin yleisesti olevan heikkoa, vaikka vankilaolosuhteiden ei katsottu tarjoavan parhaita mahdollisuuksia taitojen arviointiin. Yksi vastaajista ei ottanut taitokysymykseen kantaa, koska hänen edustamassaan vankilassa ei tietokoneiden käyttömahdollisuuksia ollut oikeastaan lainkaan. Myös toisessa vastauksessa todettiin tietokoneiden käytön olevan lukiolaisten osalta vähäistä, vain satunnaisesti joku kirjoittaa jonkin koulutyön puhtaaksi. Näin ollen näillä vastaajilla ei ollut tarkkaa näkemystä vankien osaamisestakaan. Kolme vastaajaa totesi nuorempien vankien hallitsevan atk:n käytön (sekä ohjelmien että koneella kirjoittamisen) vanhempia vankeja paremmin.

Halla-ahon näkemyksen mukaan vankiloissa tietokoneiden käyttö on niin rajoittunutta, että selkeää kuvaa vankien tietoteknisistä taidoista (esimerkiksi eri ohjelmien käytöstä) on vaikea saada. Nuoremmilla vangeilla perustaidot, kuten näppäimistön käyttö ja verkko-oppimisalustassa liikkuminen, ovat hyvin hallinnassa. Monilla käyttö on kuitenkin rajoittunut atk-kurssilla saatuihin perusvalmiuksiin.

Antikainen tarkentaa vankien atk-laitteiston käyttövalmiuksien – siis aivan perustaitojen kuten näppäimistön käytön tai yleisten ohjelmien osalta – vaikuttavan keskimäärin heikommilta kuin samanikäisten aikuisopiskelijoiden. Vangit eivät monesti ole käyttäneet koneita siviilissäkään, vaikka vankiopiskelijat ovat keski-ikänsä verrattain nuoria, noin 30-vuotiaita. Samankaltaiseksi tilannetta kuvaa *Aamulehdessä* haastateltu Turun vankilan johtaja Juhani Järvinen (Nieminen 2015, 9).

Omassa opetustyössäni olen päässyt seuraamaan vankilan lukiolaisten atk-taitoja. Äidinkielen kursseilla monen laajemman kirjoitustyön tekeminen helpottuisi ja nopeutuisi, jos opiskelijoilta löytyisivät laitteiston ja perusohjelmien käyttötaidot sekä jonkin verran harjoitusta näppäimistöllä kirjoittamisesta.

Kuitenkin arkipäivää on se, että uuden ryhmän kanssa atk-luokassa aloitetaan siitä, miten kone käynnistetään, mihin ja millä tavoin (isot ja pienet merkit ym.) salasana kirjoitetaan, miten tekstinkäsittelyohjelma käynnistetään jne. Keskiarvona voisi sanoa, että kahdeksan opiskelijan ryhmästä kaksi pystyy tekemään annetun kirjoitustehtävän tietokoneella täysin oma-aloitteisesti ja tehokkaasti alusta loppuun ja kaksi tarvitsee opastusta koneen käynnistämisestä lähtien. Loput osaavat ehkä käynnistää koneen ja tarvittavan ohjelmankin, mutta tarvitsevat neuvoja tekstinkäsittelyn perustaidoissa, kuten isot kirjaimet, riviväljen säätö, tekstissä liikkuminen, korjaaminen jne. Kuitenkin kaikki edellä mainitut opiskelijat suoriutuvat varsinaisesta kirjoitustehtävästä tekstin tuottamisen puolesta mainiosti. Ongelmia ei ole, jos jokainen saa itse valita, kirjoittaako koneella vai käsin.

Edellä mainitsemani harjaantumattomuus koneella kirjoittamiseen saattaa koitua monen ongelmaksi sähköisissä yo-kirjoituksissa. Vaikka teknisesti laitteen käyttö ja ohjelmissa liikkuminen hallittaisiin, on koneella kirjoittaminen yhtä tai kahta sormeaa käyttäen niin hidasta, että yo-kokeessa aika ei tule riittämään kunnollisten vastausten kirjoittamiseen ja muotoiluun. Tämä näkyy vankilaopetuksessakin: koneella kirjoitettavia koulutehtäviä ei voi suunnitella saatavan valmiiksi oppituntien aikana, vaan ne jäävät lähes poikkeuksetta kesken ja omalla ajalla jatkettaviksi, jolloin tietysti opettajan ohjaus jää työn tekemisestä pois.

Opettajan kannalta haaste syntyy ajankäytöstä: kurssilla ei ole aikaa opiskella tietokoneen käytön alkeita; koneen käytön harjoitteluun käytetty aika on pois muusta opetuksesta ja aiheuttaa pahimmillaan kurssisuunnitelman muuttumisen usean tunnin osalta.

6.4 Tietotekniikan käytön harjoittelumahdollisuudet suljetuissa vankiloissa

Lukio-opiskelijoiden olisi ehdottomasti päästävä harjoittelemaan sekä laitteiden että ohjelmien käyttöä ennen sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin osallistumista. Tähän mennessä harjoittelumahdollisuuksia on estänyt vankeuslaki, jonka mukaisesti verkkoyhteyksien, internetin ja esimerkiksi sähköpostin käyttö vankiloissa on ollut kiellettyä. Kuten jo luvussa 6.1 todettiin, myös laitteiden määrä ja käyttömahdollisuuksien rajoittuminen pitkälti vain koulutuntien aikoihin ovat vaikeuttaneet tietokoneiden käytön opettelua.

Neljässä viidestä haastatteluvastauksesta todettiin, että vangeilla ei ole tällä hetkellä mahdollisuutta harjoitella sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin, ja ettei sähköisiä ylioppilaskirjoituksia vielä ole otettu opetuksessa huomioon. Toukokuussa 2015 voimaan tullut lakimuutos (Vankeuslaki 23.9.2005/767, 12. luku, 9. §) sallii vangeille mm. internetin ja sähköpostin käytön tietyin edellytyksin, ja kahdessa vastauksessa uskottiin myös yo-kirjoitusten harjoitteluun liittyvien asioiden selviävän, kunhan lakiuudistuksen mahdollistamat muutokset saadaan käytäntöön.

Riihimäen vankilan käytännöistä Antikainen kertoo, että ennen uutta lakia nettiin oli pääsy vain henkilökunnan ollessa läsnä. Esimerkiksi yhteishakukaavake täytettiin yhdessä opon kanssa, tai opettaja pystyi näyttämään netistä opetusmateriaalia luokalle. Nyt uuden lain myötä vanki voi anoa netin käyttöoikeutta vankilan johtajalta. Anomuksessa täytyy perustella, mitä on netistä hakemassa, miksi ja mistä. Vangin täytyy siis tehdä hakemus, johon opo (tai muu henkilökunnan edustaja) kirjoittaa lausunnon. Vasta tämän jälkeen johtaja voi myöntää netin käyttöön luvan. Haasteena on, kuka käyttöä valvoo ja miten valvonta suoritetaan. Antikainen toteaa järjestelmän olevan nyt monimutkainen eikä se toimi kovin hyvin. Olisi saatava valtakunnallinen

toimintamalli, jotta netin käytöstä olisi oikeasti opiskelijoille hyötyä. Toisaalta Antikainen lisää Riihimäen vankilan harjoittelumahdollisuuksista, että laitteita on vielä vain vähän, ja käytön harjoittelu riippuu paljolti siitä, minkä verran opettajat ovat valmiita käyttämään oppitunteja kirjoittamisen harjoitteluun.

Paras tilanne sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin valmistautumisen kannalta on Sukevan, Kuopion ja Oulun vankiloissa. Ne osallistuivat verkko-oppimisympäristö vanki-Moodlen pilotointiin, ja näissä vankiloissa lukio-opintoja tekevät ovat siis päässeet jo esimerkiksi osallistumaan sähköisiin kokeisiin. Apulaisrehtori Halla-aho selventää kuitenkin, että vaikka vanki-Moodlen päätelaitteilla voi harjoitella sähköisen kokeen tekoa, Abitti-järjestelmän koetta siinä ei kuitenkaan voi tehdä. Abitti-järjestelmän harjoittelua varten kyseisiin vankiloihin onkin hankittu kannettavia tietokoneita.

Halla-aho kertoo, että kokonaiselle luokalle heillä ei tällä hetkellä ole mahdollista järjestää kurssikoetta Abitti-kokeena, koska etäopetuksessa se vaatisi laitteita, henkilökuntaa ja turvallisuustoimia useaan eri toimipisteeseen. Tähän ei nykyresursseilla ole ollut mahdollisuutta. Näin ollen varsinkin alkuvaiheessa sähköisten kokeiden harjoittelu rajoittunee Halla-ahon mukaan abi-vaiheessa oleviin opiskelijoihin. Laajemmin harjoittelu on keskittynyt tenttijöihin: vankilaMoodlen tehtävät vastataan sähköisiin palautuskansioihin ja kokeet tehdään (matemaattisia aineita lukuun ottamatta) sähköisesti vankilaMoodleen.

6.5 Sähköisen ylioppilaskokeen käytännön harjoitukset

Ylioppilastutkintolautakunta järjesti sähköisten ylioppilaskirjoitusten harjoituksen 2.10.2015. Harjoiteltavana oli äidinkielen koe. Harjoitukseen osallistuivat Pelson ja Sukevan vankilat. Oulun aikuislukion apulaisrehtori Halla-aho huomauttaa kokeeseen osallistujien olleen ”harjoitus-abeja”, eli he eivät olleet ”aitoja” äidinkielen kirjoittajia. Kokeessa oli tarkoitus testata erityisesti tekniikan toimivuutta, ja kokelaat suhtautuivat siihen harjoituksena. Suoritukset eivät siis ole arvosanoiltaan vertailukelpoisia perinteiseen äidinkielenkokeeseen verrattuna.

Harjoituskokeet toteutettiin kuten normaali vankilan yo-koetilaisuus, mutta uusien sähköisten ylioppilaskirjoitusohjeiden mukaisesti. Halla-aho kertoo, että asiasta perillä olleen paikallisen it-tuen ja kokeen valvojana toimineen opinto-ohjaajan perehtyneisyys mahdollistivat sen, että kokeen tekninen toteutus onnistui. Ongelmaksi nousivat kokeeseen liittyvän ohjeistuksen viipyminen viime hetkeen, samoin kokeessa tarvittavien muistitikujen postituksen liian tiukka aikataulu: posti ei ollut ehtiä Oulusta aikuislukiolta Sukevan ja Pelson vankiloihin ajoissa.

Rikosseuraamuslaitoksen erityisasiantuntija Sunimento kommentoi haastattelussaan niin ikään Pelson ja Sukevan vankiloissa järjestettyjä yo-koeharjoituksia. Hän esittää, että sähköisissä yo-kirjoituksissa ja sähköisten kokeiden harjoittelussa tarvittava koejärjestelmän muistitikku pitäisi voida korvata pilvipalvelun kautta toimivalla järjestelmällä. Pilvipalvelua käytettäessä ei muistitikkuja tarvitsisi erikseen postittaa, mikä helpottaisi erityisesti pohjoisen ja itäisen alueen vankiloita, joihin posti ei aina kulje toivotulla nopeudella.

Lokakuun harjoituskokeen toteutuksesta ja ongelmakohtista vankilaopetuksen henkilökunta pääsi keskustelemaan heti tuoreeltaan Vankilaopetuspäivillä 7.–8.10.2015. Asiaan palattiin Rikosseuraamuslaitoksen koulutuspäivässä 10.2.2016. Koulutuspäivässä puhunut Digabi-projektin päällikkö Matti Lattu (2015) kuitenkin ainakin toistaiseksi torjui ajatuksen pilvipalvelun kautta toimivasta järjestelmästä, koska pilvipalvelu tarvitsisi toimiakseen riittävän hyvän internet-yhteyden, jonka järjestäminen voisi vankilaolosuhteisiin olla haastavaa. Lisäksi Latun mukaan vilpin mahdollisuus (”lunntaaminen”) kokeessa kävisi helpommaksi.

6.6 Tasa-arvoisuuden toteutuminen

Normaalisuusperiaatteesta kerrottiin tarkemmin tämän työn luvuissa 5.1 ja 5.2. Normaalisuusperiaate liittyy opiskeluun paitsi opiskelumahdollisuuksien tarjoamisen myös tasa-arvoisten harjoittelumahdollisuuksien kautta. Kun ylioppilaskirjoitukset olivat (ja ovat vielä jonkin aikaa) kirjallisia, vangeilla – niin selliopiskelijoilla kuin ryhmäopetukseen osallistuvillakin – oli yhtäläinen mahdollisuus opiskella kirjoista ja kirjoittaa harjoitusvastauksia kuin muillakin abiturienteilla. Harjoittelu oli kiinni vain opiskeli-

jan omasta motivaatiosta. Sähköisten yo-kirjoitusten myötä tilanne on toinen: vangeilla ei ole (ainakaan toistaiseksi) mahdollisuuksia omatoimisesti harjoitella tiedonhakua tai verkkoympäristössä liikkumista; tekstinkäsittelyn harjoitteluun on jonkinlaisia mahdollisuuksia vankilasta riippuen, mutta ei kuitenkaan selliopiskelijoilla.

Neljä viidestä haastatteluun vastanneesta vankiloiden edustajasta totesi vankiopiskelijoiden eriarvoisuuden siviiliopiskelijoihin verrattuna olevan valtava. Viides vastaaja oli epätietoisella ”voi olla” -kannalla ja perusteli näkemystään sillä, että tähän mennessä vankilaopiskelijat ovat pärjänneet yllättävän hyvin verrattuna siihen, minkä verran he opiskeluun panostavat. Vastaaja arveli vankiopiskelijoilla olevan tietynlaista yritteliäisyyttä ja nokkeluutta, jolla muita puutteita pystyy kompensoimaan.

Yhdessä vastauksessa korostettiin vankeja eriarvoistavana tekijänä erityisesti tiedonhaun harjoittelun puutetta. Tässä vastaaja tarkensi ajattelevansa tiedonhakutaitojen merkitystä opiskelun ja kokeissa menestymisen lisäksi myös koko muussa elämässä ja siihen valmentautumisessa.

Oulun aikuislukion Halla-aho muistuttaa, että vaikka vankilaopiskelijoiden asema on tällä hetkellä eriarvoinen, on vankien sähköinen asiointi kuitenkin lainsäädännön avulla vuodesta 2015 helpottunut, ja nykyään esimerkiksi opiskelua voi pitää perusteltuna syynä saada lupa internetin rajoitettuun käyttöön. Samoin vankilaMoodlen käytön laajentaminen antaa verkko-opiskelu- ja harjoittelumahdollisuuksia niillekin, joilta pääsy internetiin perustelluin syin evättäisiin. Silloin kun vangilla ei ole mahdollisuuksia harjoitella internetissä tai suljetussa oppimisympäristössä riittävästi uusien tehtävämuotojen vastaamiseen, hän on Halla-ahonkin mielestä luonnollisesti eriarvoisessa asemassa.

Riihimäen vankilan opo Antikainen nostaa esiin ns. olosuhteiden pakon, eli vankilassa tietyt säännöt estävät omaehtoisen harjoittelun vaikka vanki haluaisi harjoitella. Harjoittelun estymisen vuoksi Antikainen mieltii, että olisi hyvä olla mahdollisuus hakea lupaa esim. käsin kirjoittamiseen yo-tutkinnossa, vaikka varsinaista erityisoppilastaustaa ei olisikaan.

Sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin valmistautumisen eriarvoisuus vankeja ja siviilissä opiskelevia verratessa puhutti paljon myös Rikosseuraamuslaitoksen koulutustilaisuuteen osallistuneita vankilaopetuksen toimijoita. Edellä mainittu ajatus vankien mahdollisuudesta tuottaa ylioppilaskokeen vastauksia edelleen käsin tai saada muuta siirtymäaikaa esitettiin myös tilaisuudessa luennoineelle Digabi-projektin päällikkö Matti Latulle.

Lattu (2016) vastasi ehdotettuihin vaatimusten väljennyksiin ja eriarvoisuuteen, että Ylioppilastutkintolautakunnan tehtävänä on tuottaa koe, joka mittaa lukion oppimäärää opetussuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Atk:n hallinta on varsinkin uudessa opetussuunnitelmassa jokaiseen oppiaineeseen kuuluva tärkeä osa-alue, ja yo-kirjoitukset mittaavat myös sitä. Latun mukaan kokeisiin valmistautuminen tai esimerkiksi koeympäristön järjestelyjen haasteellisuus eivät ole YTL:n, vaan koulun ja opiskelijan ongelma. Opiskelijoiden itse, opettajan tai opintojen järjestäjän täytyy siis järjestää yo-kokelaille riittävät ja sopivat harjoittelumahdollisuudet. Lattu vielä painotti, että mitään erityislupaa vankilaopiskelijoille esimerkiksi käsin kirjoittamiseen ei ole tulossa eikä mietinnän alla. Myöskään mitään siirtymäaikoja vankiloille ei olla järjestämässä, vaan kaikki toimivat samalla aikataululla.

6.7 Muita esiin nousseita teemoja

Joihinkin haastattelukysymyksiin annetut vastaukset olivat hieman suppeampia eivätkä herättäneet niin laajaa pohdintaa kuin edellä avatut teemat. Vastauksista nousi myös yksittäisiä havaintoja ja mainintoja, jotka eivät kohdentuneet varsinaisesti mihinkään edellä esiteltyihin teemoihin. Näitä ajatuksia olen koontanut tähän lukuun.

Sähköiset ylioppilaskirjoitukset ja -opiskelu tuovat vankilaopiskeluun useita muutoksia ja mietittäviä seikkoja. Sähköistämisen ei kuitenkaan ennustettu tulevaisuudessa vaikuttavan vankien opiskeluinnokkua heikentävästi. Haastateltavien vastaukset kysymykseen olivat hyvin samansuuntaisia.

Näkemyksiä perusteltiin kahdessa vastauksessa sillä, että vankiopiskelijoilla ei yleensä ole opintojen alkaessa selkeää käsitystä niiden etenemisestä ja sisällöstä eivätkä he esimerkiksi tiedä, mitä ajatella yo-kirjoituksista tai niihin osallistumisesta. Yhdessä vastauksessa pohdittiin osallistumiskynnykseen vaikuttavan suoraan sen, miten hyvin työntekijät pystyvät vankeja uudistukseen valmentamaan. Yhdessä vastauksessa tarkennettiin vankien opiskelupäätökseen vaikuttavan eniten kurssitarjonnan. Yksi vastaaja ei halunnut tässä vaiheessa lähteä tulevaisuutta arvioimaan.

Vankien osallistumismahdollisuuksiin, eli vankiloiden opetus- ja yo-kirjoitusten tarjontaan tulevaisuudessa otti kantaa kolme vastaajaa. Yhden mielestä sähköistys ei saisi vaikuttaa osallistumismahdollisuuksiin. Yksi vastaaja katsoi, että tulevaisuuden osallistumismahdollisuudet riippuvat siitä, millainen systeemi vankiloihin saadaan luotua. Yhden vastaajan mielestä mahdollisuudet eivät tule heikentymään, koska teknisiä ratkaisuja on jo olemassa ja uusia ratkaisuja pohditaan ja kehitetään jatkuvasti.

Haastatteluvastauksissa tehtiin myös erilaisia yksittäisiä huomioita sähköisistä yliopilaskirjoituksista. Yksi vastaajista arveli sähköistyksen lisäävän kokeeseen osallistuvien jännitystä ja pohti, vaikuttaako se tuloksiin. Yksi vastaaja ihmetteli, miksi mitään konkreettista ei tapahdu, vaikka jo ensi syksynä ensimmäisiä kokeita pitäisi sähköisesti suorittaa. Yhdessä lomakkeessa todettiin sähköisen yo-kokeen aiheuttavan hänessä lähinnä hämmennystä, koska tietämys ei ole sillä tasolla, että voisi sanoa olevansa varmaan ottein liikkeellä. Vastaaja kuitenkin toivoi, että asiat saadaan pian kuntoon. Samantyyppistä hämmennystä oli aistittavissa myös toisaalla; vastaaja ei tiennyt, minkä verran asiaa on käsitelty vankilan johtoportaan. Toisaalta hän näki positiivisesti, että sähköisten yo-kirjoitusten myötä myös muut vankilan tietotekniikka-asiat saataisiin monen vuoden jälkeen taas etenemään.

Asioiden hitaaseen etenemiseen antaa perspektiiviä vastauksessaan myös Rikosseuraamusviraston Sunimento. Hän tähdentää, että tietokoneita olisi tarkoitus saada laajemmin vankien käyttöön syksyllä 2016, koska lakimuutos on ollut voimassa jo jonkin aikaa. Toisaalta laissakin sanotaan, että muutos (siis koneiden ja verkkoyhteyksien tuominen vankiloihin) täytyy toteuttaa hallitusti ja turvallisuus edellä. Aikaa vie Sunimenton mukaan esimerkiksi se, että on pohdittava ja määriteltävä, mitä tietokoneilla ja verkossa saa tehdä, millä sivuilla vieraila jne. Sunimento muistuttaa vanki-

laMoodlen merkityksestä: Moodle-pilotointi on antanut suuntaviivoja myös sähköiseen yo-kokeeseen valmistautumiseen. Suureksi kysymykseksi hänen mielestään nousee henkilökunnan osaaminen.

7 YHTEENVETOA JA HUOMIOITA

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkoitukseni oli kartoittaa ylioppilastutkinnon sähköistämisen asettamia haasteita suljetuissa vankiloissa sekä kokeen suorittamisen että siihen valmistautumisen osalta. Toisena selvitettävänä asiana oli, olisiko sähköisen yo-kokeen suorittajia tarpeen kohdella suljetun vankilan olosuhteissa eri tavoin kuin siviilissä.

Aineistoa keräsin sekä teemahaastatteluin että kyselylomakkeilla. Haastateltavat edustivat eri vankiloita sekä Rikosseuraamuslaitosta, ja kaikki vastaajat työskentelevät vankilaopetuksen asioiden parissa. Aineistona käytin myös omia huomioitani ja kokemuksiani Riihimäen vankilan äidinkielen opettajan työstä. Päälinjoiltaan vastaukset ja työssäni tekemäni huomiot olivat hyvin yhdenmukaisia, ja niistä nousi esiin samantyyppisiä kysymyksiä ja ongelmakohtia. Keskenään täysin vastakkaisia mielipiteitä ei esiintynyt.

Ylioppilaskokeiden sähköistyminen ja myös opetussuunnitelmien uudistuminen vaativat muuttamaan vankiloiden opetus- ja opiskelukäytäntöjä ja järjestelyjä niin, että kaikilla lukiota suorittavilla on opintojensa alusta alkaen mahdollisuus käyttää tietokoneita ja nettiä sekä erilaisia digitaalisia oppimateriaaleja. Rikosseuraamuslaitos onkin luvannut vankiloihin lisää tietokoneita syksyn 2016 aikana. Koneita on sijoitettava vankiloihin eri osastoille niin, että niitä pääsee käyttämään myös vapaa-ajalla ja koulutilojen ulkopuolella. Erityisesti on huolehdittava selliopiskelijoiden mahdollisuuksista harjoitella koneiden käyttöä ja suorittaa opiskelutehtäviä tietokoneella.

Parhaiten edellä mainitut vaatimukset täyttyisivät, jos käytössä olisi siirrettäviä tietokoneyksiköitä. Niitä voisi käyttää selleissä tai muussa sopivassa tilassa tarpeen mukaisesti, ja esimerkiksi työskentelyrauhaa kaipaavat opiskelijat tai muita töitä tekevät voisivat valita tarkoituksenmukaisimman tilan laitteiden käytölle. Myös selliopiskelijoilla olisi mahdollisuus saada tällainen siirrettävä yksikkö käyttöönsä.

Jotta hankittava laitteisto saataisiin hyödylliseen ja tehokkaaseen käyttöön, pitäisi vankiloiden verkkoyhteydet saattaa kuntoon. Vaikka internetin käyttö on uuden van-

keuslain mukaan ollut tietyin rajoituksin sallittua jo toukokuusta 2015 lähtien, ei vankeilla vielä ole käytännössä pääsyä nettiin kuin erillisiä lupia anomalla ja henkilökunnan valvonnassa. Turvallisuuden ja vankilan asettamien rajoitusten kannalta Moodle-kokeilussa (kts. luku 5.3) käytetty sisäinen verkko olisi hyvä ratkaisu itsenäisen opiskelun lisäämiseen ja helpottamiseen; samalla lukio-opiskelijat saisivat tarvittavaa harjoitusta sähköisissä ympäristöissä liikkumiseen. Sisäisen verkon kautta pääsisivät opiskelemaan myös ne vangit, joilta lupa internetin käyttöön on syystä tai toisesta evätty.

Moodle-ympäristö täytyisi nopealla aikataululla saattaa valtakunnalliseksi vankiloiden oppimisverkoksi, jolloin opintotarjontaa voitaisiin kustannustehokkaasti laajentaa. Verkko-opiskelun myötä erityisesti selliopiskelijöiden asema parantuisi huomattavasti: he saisivat oppitunneilla esitettyjä materiaaleja (esim. kuva- ja videomateriaalit, kielten tuntien äänitteet jne.) käyttönsä paremmin, sekä nykyistä useammin ja helpommin opettajan ohjausta ja palautetta opinnoistaan. Selliopiskelijöiden suorituksia omassa työssään seuranneena uskoisin, että verkko-opiskelumahdollisuus myös nostaisi heidän motivaatiotaan saattaa yksittäisiä tehtäviä valmiiksi ja opintokokonaisuuksia loppuun.

Henkilökunnan täytyisi saada lisäkoulutusta, ja heidän toimenkuvansa olisi tarkistettava niin, että he osaavat ja pystyvät tarvittaessa ohjaamaan vankeja tietokoneasioissa. Kyse olisi enemmän teknisestä laitteiden ja ohjelmien käytön tuesta kuin opiskelun ohjaamisesta tai opettamisesta. Rikosseuraamuslaitoksessa meneillään olevan lähityön hankkeen odotetaan tarkentavan vartijöiden toimenkuvaa myös näiden asioiden osalta. Tietokonekannan lisääntyessä henkilökunnalla on oltava valmiiksi sekä teknistä osaamista että selvyys, kuka vankeja tietotekniikan kanssa auttaa ja ohjaa.

Teknistä tukea tullaan vankiloissa tarvitsemaan myös varsinaisiin sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin. Yo-koetilanteessa tarvittavan verkköjärjestelmän rakentamista on harjoiteltu RISEn koulutuspäivässä helmikuussa 2016, ja yo-kokeiden kenraaliharjoitukseen huhtikuussa 2016 osallistutaan myös useissa vankiloissa. Edelleen kysymyksenä on, mistä vankiloihin saadaan yo-koetilanteessa teknistä tukea paikalle mahdollisessa ongelmatilanteessa, mikäli puhelimitse YTL:ltä saatu opastus ei riitä.

Rikosseuraamuslaitoksen koulutustilaisuudessa helmikuussa keskusteltiin vilkkaasti siitä, voisivatko suljettujen vankiloiden vangit tai pitäisikö heidän jatkossa osallistua ylioppilaskirjoituksiin oppilaitoksissa muiden abiturienttien mukana. Toinen vaihtoehto olisi koota yo-kirjoituksiin osallistuvia vankeja alueittain yhteen vankilaan, jossa kirjoitukset järjestettäisiin suuremmalle joukolle kerrallaan. Molemmat toimintamallit poistaisivat koejärjestelyjen ongelman joko osasta tai jopa kaikista vankiloista. Riihimäen vankilasta yo-kokeita käytiin Antikaisen mukaan vuosia sitten tekemässä ”siviilissä”. Toimintatapa sitoi paljon henkilökuntaa (vartijoita) ja vaati monenlaisia järjestelyjä ja aikataulutusta mm. vankien kuljetusten vuoksi. Vangit jännittävät yo-kirjoituksia ja koetilannetta siinä missä muutkin abiturientit, ja vieraaseen ympäristöön siirtyminen koetta varten vielä lisäsi tätä jännitystä ja mahdollisesti vaikutti paljonkin koetulokseen. Tässä tilanteessa siis normaalisuusperiaatteen noudattaminen saattoikin käännyä itseään vastaan.

Yo-kirjoitusten suorituspaikkoja muuttamalla tai keskittämällä laitejärjestelyiltä ja Abitti-verkon luomiselta ei kuitenkaan voida välttyä – vankien on joka tapauksessa päästävä jossain vaiheessa opintojaan harjoittelemaan Abitti-kokeiden tekemistä.

Vankien atk-aidot voivat olla hyvinkin heikkoja. Osa heistä ei ehkä vuosien ole pääsyt käyttämään tietokoneita, joten laitteiston, internetin ja erilaisten ohjelmien käyttöä täytyy opastaa alusta alkaen. Toisaalta he ovat innokkaita oppimaan. VankilaMoodle-projektin osalta Päivikki Halla-aho esimerkiksi kertoi yllättyneensä positiivisesti siitä, miten nopeasti vangit oppivat ja ottivat haltuun verkko-oppimisympäristössä liikkumisen.

Omissa opetusryhmissäni olen kokenut atk:n käyttötaitojen suurten tasoerojen hankaloittavan tietokoneiden käyttöä opetustilanteissa. Oppitunnista iso osa kuluu siihen, että osalle ryhmää opetetaan perustaitoja koneen käynnistämisestä lähtien, ja he saavat oppitunnin aikana kirjoitettua (”yksisormijärjestelmällä”) ehkä rivin tai kaksi. Samaa aikaa toiset tarvitsevat ohjausta tehtävän sisällön suhteen ja saavat tekstinsä valmiiksi, kuten alkuperäisen kurssisuunnitelman mukaan oli tavoitteenakin.

Ohjausta on siis oltava riittävästi, jotta kaikki (lähtötasosta riippumatta) pääsevät sähköisessä opiskelussa alkuun ja kohti omatoimista tekemistä. Atk-kursseja vankiloissa jo järjestetäänkin, mutta varsinkin lukiolaisille olisi uuden opetussuunnitelman

ja sähköisten yo-kirjoitusten myötä syytä järjestää myös koneella kirjoittamisen ja tekstinkäsittelyn opetusta. Yo-kokeissa menestyminen, eli rakenteeltaan sujuvien ja riittävän mittaisten vastausten laatiminen annetuissa aikarajoissa, vaatii kuitenkin harjaantunutta ja jonkin verran automatisoitunutta koneella kirjoittamisen ja tekstinkäsittelyn taitoa.

Suljetuissa vankiloissa opiskelevien tasa-arvoiset mahdollisuudet harjoitella ja hallita tietotekniikan käyttöä tulevissa sähköisissä yo-kirjoituksissa herätti eniten keskustelua ja keräsi laajimmat kommentit tätä työtä varten haastatelluilta vankilaopetuksen ammattilaisilta. Vankeuslaki on vasta vuoden verran sallinut laajemmin tietokoneen ja verkkoyhteyksien käytön vankiloissa, eikä laitekantaa ja yhteyksiä ole vielä saatu lain mahdollistamalle tasolle. Vangit eivät siis pääse harjoittelemaan sähköisiin yo-kokeisiin tasa-arvoisesti siviilissä opiskelevien kanssa. He eivät myöskään itse voi vaikuttaa tähän tilanteeseen, koska omien atk-laitteiden ja valvomattomien verkkoyhteyksien käyttö vankilassa on kielletty. Monella lukio-opintoja suorittavalla vangilla voi olla takanaan useita vuosia vankilassa, ja kenties useita vuosia aikaa siitä, kun he ovat tietotekniikkaa päässeet vapaasti käyttämään. Tätä taitojen puutetta eivät riitä korjaamaan vankilassa suoritettut atk-kurssit tai muutamilla oppitunneilla tietokoneilla tehdyt tehtävät, vaan harjoittelumahdollisuuksia tulisi olla käytössä runsaasti myös kouluajan ulkopuolella.

Nykyistä tasa-arvoisempaan tilanteeseen suljetuissa vankiloissa päästään ehkä muutamien vuosien kuluttua, kun vankiloiden laitekanta ja verkkoyhteydet (joko internetin tai sisäisen verkon kautta) saadaan tehokkaasti opiskelijoiden käyttöön. Siihen saakka suljetuissa vankiloissa ylioppilastutkintoa suorittaville olisi hyvä antaa mahdollisuus valita omien taitojensa mukaisesti, tuottavatko he ylioppilaskirjoitusten vastaukset käsin vai koneella kirjoittaen. Kun aiemmin ylioppilaskirjoituksia varten on voinut hakea lupaa erillisjärjestelyihin koneella kirjoittamista varten, voisi tulevaisuudessa ajatella vankilaopiskelijoille haettavan mainittua lupaa vastausten käsin kirjoittamiseksi. Erityisen vaikean elämäntilanteen voi pyytää otettavaksi huomioon ylioppilaskokeiden arvostelussa (Ylioppilastutkintolautakunta 2014, 6). Voisiko erityisen vaikea elämäntilanne, kuten vankeusrangaistuksen suorittaminen, toimia perusteluna myös erillisjärjestelyjä kuten käsin kirjoittamista haettaessa?

Omaa työtäni vankilaopetuksen äidinkielen opettajana lähestyn jatkuvasti myös erityisopettajan näkökulmasta. Muokkaan mahdollisuuksien mukaan tehtävänantoja ja tehtävien vaatimustasoja kunkin opiskelijan sen hetkistä taitotasoa ja oppimista parhaiten tukeviksi. Pyrin valitsemaan myös kunkin opiskelutapaan sopivia välineitä silloin, kun se vankilan olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista. Lähinnä tämä tarkoittaa äänikirjojen tai esim. dvd-tallenteiden käyttämistä opiskelun tukena, tai mahdollisuutta valita kirjoittaako tekstejä käsin vai koneella. Tuntuukin erikoiselta, että kun aiemmin ylioppilaskirjoituksiin on ollut eri syistä mahdollista hakea lupaa kirjoittaa koneella, niin nyt käänteinen toiminta – eli luvan saaminen käsin kirjoittamiseen – ei olisi mahdollista.

Mikäli ylioppilaskokeessa koneella kirjoittaminen tuntuu joillekin vankilaopiskelijoille ylivoimaiselta haasteelta, eikä YTL myönnä käsin kirjoittamiseen erillistä lupaa, on vielä mahdollista hakea näille opiskelijoille erillisjärjestelynä tunti tai kaksi lisää aikaa kirjoittamisen hitauteen vedoten. Tässäkin tilanteessa voinee käyttää hakemuksen perusteluna edellä mainittua erityisen vaikeaa elämäntilannetta.

Tässä luvussa olen koonnut ja nostanut esiin asioita, joita olisi parannettava, muutettava tai muutoin otettava huomioon suljetuissa vankiloissa sähköisten ylioppilaskirjoitusten myötä. Yo-kirjoitusten sähköistäminen on kuitenkin tuonut mukanaan positiivistakin muutosta. Lainsäädäntöä on saatu ajantasaistettua sähköisen asioinnin osalta myös muihin kuin opintuasioihin liittyen. Yleistyessään ja levitessään Vankila-Moodle vie vankiloiden verkko-opiskelumahdollisuuksia huomasti eteenpäin ja parantaa samalla vankien atk-osaamista myös siviilielämää ajatellen.

Suljetuissa vankiloissa opiskelevat ovat pieni, mutta tärkeä erityisryhmä. Yhdenkin rikollisen elämäntavan katkaisu koulutuksen avulla tuottaa yhteiskunnalle huomattavat säästöt, eli jokainen vankien koulutukseen sijoitettu euro maksaa itsensä takaisin. Tämän vuoksi suljettujen vankiloiden lukio-opiskelijoihin ja yo-tutkintoa suorittaviin olisi kiinnitettävä jatkossakin huomiota ja järjestää heille tasa-arvoiset mahdollisuudet opintojensa loppuun saattamiseen.

Kaikkien lukiossa opiskelevien on valmistauduttava sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin vähitellen syksystä 2016 lähtien. Tässä vaiheessa (kevällä 2016) monet sähköistyk-

sen mukanaan tuomat vaatimukset ovat vielä suljetuissa vankiloissa ratkaisematta ja pohdinnan alla. Lähivuosina olisikin syytä jatkotutkimuksella seurata, ovatko asiat kehittyneet toivottuun ja luvattuun suuntaan. Millainen on tässä työssä esiin tuotujen seikkojen tilanne esimerkiksi vuonna 2019, kun kaikki yo-tutkinnon osakokeet suoritetaan sähköisesti?

LÄHTEET

Tässä työssä olen hyödyntänyt painettujen lähteiden lisäksi esitelmiä ja puheenvuoroja, internetsivuja sekä painamattomia lähteitä. Lähdetiedoissa on mainittu url-osoite, mikäli materiaali on luettavissa myös internetissä.

Aaltonen, Mikko 2015. Koulutuksen ja rikollisuuden yhteys tutkimuksen valossa. Esitelmä. Vankilaopetuspäivät, Tampere 7.10.2015.

Abitti 2016. Mikä Abitti? Viitattu 4.3.2016. <http://www.abitti.fi/fi/abitti/>

Arponen, Markku; Hulkko, Kari; Kuntsi, Tuula; Niiniluoto, Ritva; Telkki, Martti; Vahala, Matti & Venna, Yrjö (työryhmä) 1988. *Vankeinhoitolaitos. Analyysi toiminnasta ja kehittämisehdotuksia*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Autio, Sinikka & Hautamäki, Tuula 1991. *Opiskelijana vankilassa. Peruskoulu- ja lukio-opintoja suorittavien vankien opiskelukokemuksia*. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 4/1991. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Digabi 2016a. Digabi – aikataulu. Viitattu 4.3.2016. <https://digabi.fi/digabi/>

Digabi 2016b. Digabi – harjoituskoe. Viitattu 5.3.2016. <https://digabi.fi/harjoituskokeet/harjoituskoe-6-4-2016/>

Digabi 2016c. Digabi – materiaalit. Viitattu 4.3.2016. <https://digabi.fi/materiaalit/>

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Hahto, Kaisa 2015. Kiven sisästäkin pääsee pian rajatusti nettiin. *Aamulehti* 7.12.2015. Uutiset A8–9.

Halla-aho, Päivikki 2012. Oulun aikuislukion aikuisten perusasteen ja lukio-opinnot vankilaopetuksessa. Luentodiat 8.5.2012. Viitattu 4.3.2016.
http://www.oph.fi/download/141214_Oulun_aikuislukio_vankilaopetuksessa_080512.pdf

Halla-aho, Päivikki 2015. Puheenvuorot paneelikeskustelussa. Vankilaopetuspäivät, Tampere 7.10.2015.

Halla-aho, Päivikki sekä työryhmä: Brandt, Stig; Iinatti, Tapio; Hyvönen, Katriina; Häkkinen, Jukka; Koivola, Ville; Lumme, Kim; Niskanen, Pirkko; Paananen, Jutta; Salminen, Markku & Sunimento, Kati 2015. *Suljettujen vankiloiden Moodle-pilotointi 2013–2015*. Loppuraportti. Oulun aikuislukio ja Rikosseuraamuslaitos.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikosseuraamuslaitoksesta 92/2009. Viitattu 4.3.2016. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2009/20090092>

Hartoneva, Anne 2002. *Normaalisuusperiaate Suomen vankeinhoidossa*. Rikosseuraamusviraston julkaisu 3/2002. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Herkman, Juha 2001. *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.

Herkman, Juha 2007. *Kriittinen mediakasvatus*. Tampere: Vastapaino.

Hirsjärvi, Sirkka 1997a. Aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset. Teoksessa: Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara Paula. *Tutki ja kirjoita*. 15., uudistettu painos 2009. Helsinki: Tammi. 221–230.

Hirsjärvi, Sirkka 1997b. Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa: Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara Paula. *Tutki ja kirjoita*. 15., uudistettu painos 2009. Helsinki: Tammi. 123–166.

Hirsjärvi, Sirkka 1997c. Tutkimustyyppit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. Teoksessa: Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara Paula. *Tutki ja kirjoita*. 15., uudistettu painos 2009. Helsinki: Tammi. 191–220.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Kallinen, Raija 1982. *Kasvatusta ja keskitystä. Vankeinhoitolaitos autonomian ajan jälkipuoliskolla*. Vankeinhoidon historiaprojektin julkaisu 10/1982. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Koljonen, Teijo 2015. Opetushallinnon ajankohtaiset asiat. Esitelmä. Vankilaopetuspäivät, Tampere 7.10.2015.

Koski, Leena & Miettinen, Kaija 2007. *Vangit koulutuksessa. Selvitys vankien koulutukseen osallistumisesta, oppimisvalmiuksista ja -strategioista sekä opetuksen laadusta*. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2007. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Kuivajärvi, Kirsti 2016. Avauspuheenvuoro. Sähköisten ylioppilaskirjoitusten järjestäminen vankiloissa -koulutustilaisuus, Rikosseuraamuslaitos, Vantaa 10.2.2016.

Laitinen, Jouko 2002. Suomen vankeinhoidon historiaa. Teoksessa: Salminen, Markku & Toivonen, Klaus (toim.): *Vankeinhoidon perusteet*. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Tietosanoma. 292–307.

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 21.8.1998/630. Viitattu 4.3.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>

Lattu, Matti 2016. Sähköisten yo-kokeiden järjestäminen. Esitelmä ja koulutus. Sähköisten ylioppilaskirjoitusten järjestäminen vankiloissa -koulutustilaisuus, Rikosseuraamuslaitos, Vantaa 10.2.2016.

Matinpuro, Raili 1981. *Vankien oikeudet ja vankilajärjestys 1918–1975*. Vankeinhoidon historiaprojektin julkaisu 4/1981. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Myhrberg, Pertti 2002. Rangaistuksen täytäntöönpano. Teoksessa: Salminen, Markku & Toivonen, Klaus (toim.): *Vankeinhoidon perusteet*. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Tietosanoma. 49–78.

Nieminen, Rami 2015. Turun vangeilla on yksi kone. *Aamulehti* 7.12.2015. Uutiset A9.

Oikeusministeriö, Kriminaalipoliittinen osasto 2016. *Arviomuistio vankilaopetuksen kehittämistarpeista 8.1.2016.*

Opetushallitus 2012. *Vankilaopetus Suomessa 2011.* Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2012:2. Tampere: Juvenes Print - Tampereen Yliopistopaino. Luettavissa netissä: http://www.oph.fi/julkaisut/2012/vankilaopetus_suomessa_2011

Opetushallitus 2015a. *Aikuisten lukio-opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.* Määräys 70/011/2015. Luettavissa netissä: http://www.oph.fi/download/173540_aikuisten_lukiokoulutuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf

Opetushallitus 2015b. *Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.* Määräykset ja ohjeet 2015:37. Luettavissa netissä: http://www.oph.fi/download/167162_aikuisten_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf

Opetushallitus 2016. Aikuisten lukiokoulutus. Viitattu 4.3.2016. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/lukiokoulutus/aikuisten_lukiokoulutus

Päivinen, Pasi 2015. Sähköinen yo-tutkinto ja näkövammaiset. *Tukilinja* 6/2015, 17. Luettavissa netissä: <http://www.lehtiluukku.fi/lehti/tukilinja/read/6-2015/96608.html>

Rikosseuraamuslaitos 2009. Valkoinen muuri alkuaikojen nähtävyys - Riihimäen vankila täyttää 80 vuotta. Julkaistu 27.7.2009. Viitattu 4.3.2016. <http://rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2009/07/valkoinenmuurialkuaikojennahtavyys-riihimaenvankilatayttaa80vuotta.html>

Rikosseuraamuslaitos 2013. Vankilat. Julkaistu 27.9.2013. Viitattu 4.3.2016. <http://rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat.html>

Rikosseuraamuslaitos 2014a. *Arki vankilassa – opas suljettuun vankilaan tulevalle vangille.* Rikosseuraamuslaitoksen julkaisu. Luettavissa netissä: http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6loYIEYC7/Arki_vankilassa_2014_SUOMI_net.pdf

Rikosseuraamuslaitos 2014b. *Pelson vankilan järjestyssääntö 1.2.2014*. Luettavissa netissä:
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/jarjestyssaannot/vj0pylhEv/Pelson_vankilan_jarjestyssaanto_1.2.2014.pdf

Rikosseuraamuslaitos 2015a. Opiskelu. Julkaistu 16.7.2015. Viitattu 4.3.2016.
<http://rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/opiskelu.html>

Rikosseuraamuslaitos 2015b. Toiminnot. Julkaistu 16.7.2015. Viitattu 4.3.2016.
<http://rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot.html>

Rikosseuraamuslaitos 2015c. *Riihimäen vankilan järjestyssääntö 7.10.2015*. Luettavissa netissä:
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/jarjestyssaannot/6Bg1Xsvfy/Riv_jarjestyssaanto_7.10.2015_lukien.pdf

Rikosseuraamuslaitos 2016. *Vankiloiden opetustarjonta 2016*. Luettavissa netissä:
http://rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/taytantonpano-osionliitteita/JionpqjsN/Vankiloiden_opetustarjonta_2016.pdf

Rikosseuraamusvirasto 2008. *Vankilaopetuksen strategia vuosille 2008–2012*. Rikosseuraamusalan strategiat. Luettavissa netissä:
https://peda.net/yhdistykset/iklo/materiaalia/or/v:file/download/2df8c1441d575d61e38b99eac0813f3d6f301421/vankilaopetuksen_strategia.pdf

Siiskonen, Tuuli 2016. Rikosseuraamusasiakkaan sähköisen asiointin projekti. Esitelmä. Sähköisten ylioppilaskirjoitusten järjestäminen vankiloissa -koulutustilaisuus, Rikosseuraamuslaitos, Vantaa 10.2.2016.

Sunimento, Kati 2015. Vankilaopetuksen ajankohtaiset haasteet. Esitelmä. Vankilaopetuspäivät, Tampere 7.10.2015.

Takala, Matti 1998. *Ammattikoulu muurin takana. Riihimäen ammattioppilaskoulun viisi vuosikymmentä 1948–1998*. Riihimäen konepajakoulun säätiö. Vammala: Vammalan Kirjapaino.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 8., uudistettu laitos 2011. Helsinki: Tammi.

Uusitalo, Niina 2010. Constructing Media Literacy as a Civic Competence. Teoksessa: Kotilainen, Sirkku & Arnolds-Granlund, Sol-Britt (eds.). *Media Literacy Education. Nordic Perspectives*. Gothenburg: Nordicom. 71–72.

Valtiokonttori, Suomi.fi-toimitus 2015. Tunnistautuminen varmennekortilla. Julkaistu 6.6.2015. Viitattu 7.3.2016.

https://www.suomi.fi/suomifi/suomi/asioi_verkossa/sahkoinen_tunnistus_ja_allekirjoitus/tunnistautuminen_varmennekortilla/index.html

Valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta 942/2014 Viitattu 4.3.2016.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140942>

Valtioneuvoston asetus vankeudesta 30.4.2015/548. Viitattu 4.3.2016.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150548>

Vankeinhoidon koulutuskeskus 1998. *Vähimmäissääntöjen soveltaminen. Hyvän vankeinhoidon käsikirja*. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/97. Suom.: Soukola, Timo. Helsinki: Hakapaino.

Vankeuslaki 23.9.2005/767. Viitattu 4.3.2016.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Ylioppilastutkintolautakunta 2014. *Sairauden, vamman tai puoltolauseen huomioon ottaminen ylioppilastutkinnossa*. Määräys 12.12.2014. Luettavissa netissä:

https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Sairaus/fi/fi_sairaus_maarays.pdf

Ylioppilastutkintolautakunta 2016. Sähköinen ylioppilastutkinto. Viitattu 4.3.2016.

https://www.ylioppilastutkinto.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=192&catid=7&lang=fi&Itemid=265

LIITE 1.

Haastattelukysymykset.

1. Missä vankilassa ja mitä aineita itse opetat vankilan lukiolaisille?
2. Kuinka suuria opetusryhmät ovat vuosittain olleet? Kuinka moni opiskelee itsenäisesti sellissä?
3. Montako yo-kirjoitukseen osallistujaa vankilassanne on viime vuosina ollut?
4. Näkemyksiä opiskelijoiden netinkäyttö- ja koneellakirjoitustaidoista? (myös perus-tekniikan hallinta: laitteiden ja ohjelmien käynnistys ja käyttö ym.)
5. Netin ja tietokoneen käyttömahdollisuudet vankilassanne tällä hetkellä: Miten käytännöt toimivat? Onko käyttöön mahdollisuuksia (minkä verran) koulussa ja kouluajan ulkopuolella?
6. Ovatko em. käytännöt muuttumassa, koska ja miten?
7. Miten em. vankilakäytännöt vaikuttavat opiskeluun ja sähköiseen yo-kokeeseen valmistautumiseen? Onko mahdollisuuksia esim. netin käytön, tiedonhaun, kirjoittamisen harjoitteluun?
8. Onko lukiolaisten kanssa harjoiteltu tai muutoin jo ennakoitu sähköisiä yo-kirjoituksia? Onko sähköistä yo-koetta jo huomioitu opetuksessa; miten?
9. Osallistuiko vankilanne sähköisen yo-kokeen harjoitukseen (äidinkielen koe lokakuussa 2015)? Kokemuksia siitä: miten tekninen puoli järjestyi, näkyikö opiskelijoiden suorituksissa eroja ”perinteiseen” äidinkielen kokeeseen verrattuna, muita huomioita?

10. Millainen on vankilanne tekninen valmius sähköiseen yo-kokeeseen: onko laitteita ja laitteet/ohjelmat hallitsevaa henkilökuntaa saatavilla tai resursseja hankkia niitä? Millaisia haasteita koneet, laitteet, yhteydet eli ”tekninen logistiikka” asettavat vankilassa?
11. Mitä ajattelet opiskelijoiden ennakoasenteista: vaikuttaako yo-kokeen sähköistäminen opiskelijoiden ennakoasenteisiin, onko esim. osallistumiskynnys opintoihin tulevaisuudessa korkeampi tai matalampi?
12. Oma näkemyksesi siitä, tuleeko yo-kokeen sähköistys vaikuttamaan vankien osallistumismahdollisuuksiin (opetuksen ja yo-kirjoitusten tarjoaminen vankilassa)?
13. Ajatuksiasi vankien eriarvoisuudesta ”tavallisiin yo-kokelaisiin” verraten opiskelijujen, läksyjien/ itsenäisen harjoittelun kannalta; miten heijastuvat yo-koetilanteeseen; näkyvätkö heikot harjoittelumahdollisuudet eriarvoisuutena koetilanteessa? (vrt. kirjoista opiskelu ja käsinkirjoittamalla vastaaminen, jolloin harjoittelu on kiinni omasta motivaatiosta.)
14. Muita ajatuksiasi tai esim. vankilassa keskustelua herättäneitä asioita sähköisen yo-kokeen kannalta. Millaisia toiveita, ehdotuksia, kritiikkiä ym. vankilassanne on noussut esiin sähköiseen yo-kokeeseen liittyen?